

T.C.
NİĞDE ÖMER HALİSDEMİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MÜZİKOLOJİ ANABİLİM DALI

OSMANIYE İLİ DÜZİÇİ İLÇESİ VARSAK TÜRKMENLERİNİN MÜZİKAL
KİMLİĞİNİN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Emrah TUNCEL

Niğde
Ocak, 2022

T.C.
NİĞDE ÖMER HALİSDEMİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MÜZİKOLOJİ ANABİLİM DALI

OSMANIYE İLİ DÜZİÇİ İLÇESİ VARSAK TÜRKMENLERİ'NİN MÜZİKAL
KİMLİĞİNİN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Emrah TUNCEL

Danışman : Doç. Dr. Resul BAĞI
Üye : Prof. Dr. Timur VURAL
Üye : Doç. Dr. Mehmet SÖYLEMEZ

Niğde
Ocak, 2022

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Osmaniye İli Düziçi İlçesi Varsak Türkmenlerinin Müzikal Kimliğinin İncelenmesi” başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ve akademik kurallar çerçevesinde tez yazım kılavuzuna uygun olarak tarafımdan yazıldığını, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiği ve çalışmanın içinde kullanıldıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım. 12/01/2022

Emrah TUNCEL

ÖN SÖZ

Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müzikoloji Anabilim Dalı'nda 2018 yılında başlamış olduğum yüksek lisans eğitimimin tez aşamasında yapmış olduğum bu çalışma, Doç. Dr. Resul Bağrı danışmanlığında yürütülmüştür. Ders dönemini tamamlayıp tez aşamasına geçtiğim dönemden, tezin bitimine kadar olan bütün süreçte, tez konumun seçimi de dâhil olmak üzere, tez çalışmasının her evresinin nasıl geçmesi gerektiğini adım adım öğreten, araştırma görevlisi olarak göreve başladığım Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Türk Müziği Bölümü'nde de beraber çalışma fırsatı bulduğum değerli danışman hocam Doç. Dr. Resul Bağrı'ya can-ı gönülden teşekkürü bir borç bilirim. Akademik hayata başladığım bu dönemde öğretmiş olduğu her şey, hayatımın bundan sonraki döneminde de yol gösterenim olacaktır.

Lisans eğitimim boyunca akademik hayata yönelmemde önemli rolü olan, lisans eğitimimi tamamladıktan sonra da beni hiçbir anlamda yalnız bırakmayan kıymetli hocam, büyüğüm Ankara Müzik ve Güzel Sanatlar Üniversitesi Sayın Doç. Dr. Mehmet Söylemez'e, lisans eğitim hayatım boyunca bana çok emeği geçen, tez çalışmam sırasında da, eserleri notaya almamda yardımcı olan Gaziantep Üniversitesi Türk Musiki Devlet Konservatuvarı kabak kemane hocam Öğr. Gör. Sayın Ersin Yıldırım'e, aynı zamanda mesai arkadaşım Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Türk Musikisi Devlet Konservatuvarı'ndan Sayın Öğr. Gör. Sayın Kaan Baştepe'ye

Alan araştırmam sırasında beni misafir eden, araştırmamda ve veri toplamamda yardımlarını esirgemeyen Konya/Ereğli Kazım Demirel Sevgi Özel Eğitim Uygulama Okulu Müdürü Sayın Ömer Faruk Gümüş'e, Osmaniye-Düziçi'nde misafirperverlikleriyle Cennet Gümüş, Mahmut Gümüş, Fatma Gümüş, Elife İslah, Adnan İslah'a

Ve hayatımın her alanında benden maddi manevi desteklerini esirgemeyen babam Orhan TUNCEL ve annem Güler TUNCEL'e teşekkürü bir borç bilirim.

Emrah TUNCEL

ÖZET
YÜKSEK LİSANS TEZİ

OSMANIYE İLİ DÜZİÇİ İLÇESİ VARSAK TÜRKMENLERİNİN
MÜZİKAL KİMLİĞİNİN İNCELENMESİ

TUNCEL, Emrah
Müzikoloji Anabilim Dalı
Tez Danışmanı: Doç. Dr. Resul BAĞI
Ocak 2022, 82 sayfa

Adana Çukurova bölgesinin fethinde önemli rolleri olan Varsak Türkmenlerinin Anadolu'ya göç süreçleri, tarihleri ve iskân politikaları sonucunda yerleştirildikleri bölgelerden Osmaniye ili Düziçi ilçesi alan çalışmamız içerisinde ele alınmıştır.

Alan çalışmasından elde ettiğimiz veriler, literatür taraması, gözlem görüşme ve Osmaniye/Düziçi ilçesinde yapmış olduğumuz alan çalışması sonucunda elde edilen ağıt örneklerinin, hece ölçüsü, ağıtlarda kullanılan ses dizisi (makam), müzik formu ve ağıtlarda kullanılan müzik temaları incelenmiştir. Yapılan alan çalışması neticesinde Osmaniye ili Düziçi ilçesinde yaşayan Varsak Türkmenleriyle kişisel görüşmeler yapılmış, söylemiş oldukları ağıtlar, kırık havalar ve destan kayıt altına alınmıştır.

Çalışmada üç temel konu üzerine durulmuştur. Bu konular; kimlik, müzikal kimlik, kültürün sürekliliği açısından değerlendirilmiştir.

Osmaniye/Düziçi Varsak Türkmenlerinin müzikal kimlikleri üzerine yapmış olduğumuz çalışma pandemi koşullarının etkisiyle yaklaşık bir yıl kadar sürmüştür. Bu süreç içerisinde pandemi yasaklarının olmadığı zaman dilimlerinde ilçeye 5 kez gidilmiş ve alan çalışmasında elde edilen kayıtlar gelecek kuşaklara aktarılması amacıyla metinler yazıya ezgiler notaya dikte edilmiştir.

Çalışma, alan çalışmasından elde edilen kayıtların notaya alınması, literatür taraması, gözlem, katılımcı gözlem ve kişisel görüşmeleri temel almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Osmaniye, Düziçi, Varsak, Türkmen, Müzikal Kimlik.

**ABSTRACT
MASTER THESIS**

**ETHNIC MUSICAL IDENTIFICATIONS OF ANATOLIAN TURKMEN
VARSAK’S: THE EXAMPLE OF OSMANIYE DUZICI**

TUNCEL, Emrah
Institute of Social Sciences, Department of Musicology
Thesis Advisor: Doc. Dr. Resul BAGI
January 2022, 82 pages

Osmaniye province Düziçi district, one of the regions where they were settled as a result of the migration processes, history and settlement policies of the Varsak Turkmen, who played an important role in the conquest of Adana Cukurova region, has been discussed in our field study.

The data we obtained from the field study, the literature review, the observation interview and the fieldwork we have done in Osmaniye/Düzici district, the syllable measure, the sound sequence used in the laments (maqam), the musical form and the music themes used in the laments were examined. As a result of the field study, personal interviews were made with the Varsak’s Turkmens living in the Düziçi district of Osmaniye, and their laments, broken airs and epic were recorded.

The study focused on three main issues. These topics are; identity, musical identity, and the continuity of culture.

Our study on the musical identities of the Osmaniye/Düzici Varsak Turkmen lasted for about a year with the effect of the pandemic conditions. In this process, during the time periods when there were no pandemic bans, the district was visited 5 times, and the texts were dictated to the texts, tunes to notes, in order to transfer the records obtained from the fieldwork to future generations.

The study is based on notation of the records obtained from the field study, literature review, observation, participant observation and personal interviews.

Keywords: Osmaniye, Düziçi, Varsak Turkmen, Musical Identity

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT.....	iv
İÇİNDEKİLER	v
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	vii

BÖLÜM 1

GİRİŞ

1.1 TEZİN AMACI VE KAPSAMI	2
1.2 YÖNTEM VE TEKNİKLER.....	4
1.3 ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ.....	5
1.3.1 Alt Problemler	5
1.4 ARAŞTIRMANIN EVREN VE ÖRNEKLEMİ.....	5
1.5 LİTERATÜR TARAMASI	6
1.6 SAYILTILAR.....	7
1.7 SINIRLILIKLAR.....	7

BÖLÜM II

ARAŞTIRMANIN KAVRAMSAL TEMELLERİ

2.1 KİMLİK	8
2.1.1 Kültürel Kimlik	9
2.1.2 Müzikal Kimlik	10

BÖLÜM III

VARSAK TÜRKMENLERİNE TARİHSEL VE KÜLTÜREL BAKIŞ

3.1. VARSAK KELİMESİNE ETİMOLOJİK BAKIŞ.....	14
3.2 GÖÇ KAVRAMI VE GÖÇ SEBEPLERİ	16

3.3 VARSAKLARIN ANADOLU'YA GÖÇLERİ, SİYASİ TARİHLERİ VE ÇUKUROVA'NIN FETHİNDEKİ ROLLERİ	17
3.4 ANADOLU'DA VARSAK YURTLARI	19
3.5 OSMANİYE VE DÜZİÇİ İLÇESİNE TARİHSEL BAKIŞ	19
3.5.1 Osmaniye İline Tarihsel Bakış	19
3.5.2 Düziçi İlçesine Tarihsel Bakış	20

BÖLÜM IV

OSMANİYE-DÜZİÇİ VARSAK TÜRKMENLERİNİN MÜZİKAL KİMLİĞİ VE ÇALGILARI

4.1 OSMANİYE-DÜZİÇİ VARSAK TÜRKMENLERİNİN MÜZİKAL KİMLİĞİ .23	
4.1.1 Osmaniye/Düziçi Varsak Türkmenlerinin Ağıtları	24
4.1.2 Osmaniye/Düziçi Varsak Türkmenlerinin Kırık Havaları.....	40
4.1.3 Çukurova Âşıklık Geleneği ve Varsaklar	51
4.1.3.1 Varsak Âşık Meşgul Veli İMİR	55
4.2 OSMANİYE-DÜZİÇİ VARSAKLARDA ÇALGILAR	65
SONUÇ.....	67
KAYNAKÇA	70
EKLER.....	74
Ek 1. Anadolu'daki Varsak Yurtları Haritası	74
Ek 2. Resimler.....	76

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Adana Kozan Varsaklar Derneği.....	2
Şekil 2: Osmaniye İli haritası (Url-2, 2022)	20
Şekil 3: Fatma Gümüş ile kişisel görüşme	27
Şekil 4: Abladan “İki Kardeşe Ağıt” Nota	29
Şekil 5: Cennet Gümüş ile kişisel görüşme	29
Şekil 6: Mehmet’e Ağıt Nota.....	30
Şekil 7: Develi gelin ağıtı Nota	34
Şekil 8: Adnan İslah ile kişisel görüşme	36
Şekil 9: Güzel Ayşe Ağıtı.....	36
Şekil 10: Ömer Faruk Gümüş ile kişisel görüşme.....	40
Şekil 11: Gelin Övme Nota	42
Şekil 12: İki Bacımın Guzusu Nota.....	47
Şekil 13: Elife İslah ve Adnan İslah ile kişisel görüşme	48
Şekil 15: Çanakkale Şehidi Kahraman Ali'ye Ağıt.....	50
Şekil 16: Düştüğümde Elden Tutmayan Dostu Notası	58
Şekil 17: Âşık meydana çıkınca Nota.....	60
Şekil 18: Orcan'lı Beş Kişinin Acı Destanı.....	63

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Müziğin çeşitli dönemlerde toplum üzerindeki etkisi ve bu ilişkinin devam eden bir toplumsal süreç olarak tarihsel, toplumsal etkileşimi ve müziğin günümüz toplumsal etkileşimindeki yerini belirlemesi sosyoloji, kültürel antropoloji ve müzikolojinin çalışma alanlarına aittir.

Hepimizin bildiği gibi, dünyada bir arada yaşayan birçok farklı kültür vardır. İnsanlığın ortak mirası olarak kültür, bireylere, sosyal gruplara ve sosyal etkileşimlere dayanmaktadır. Müziğin bu etkileşime katkısı büyüktür. Her dışavurumcu kültür gibi müzik de bireylerin yaşam koşullarına uyum sağlama ve kendilerini ifade etme konusunda eşsiz bir yaratımdır. Sosyal etkileşim aynı zamanda iletişimi de içerir. Sosyal bir ortamda bireyler ve gruplar arasında müzik aracılığıyla iletişim, müziğin rolü ile sağlanır. Her toplumda müzik vardır. Müzik, kültürel birikimlerin gelecek nesillere aktarılmasını sağlayan en önemli araçların başında gelmektedir.

İnsanın merkezinde müzik daimi vardır. Temelde ise insanı insan yapan olgularından biri de kültürdür. “Müzik, kimliğimizi oluşturan kültürün dışavurumunun, simge ve davranış biçimlerinden biridir. Toplumsal bir olan insan, sosyal çevresi ile iletişim için geliştirilen sözcüklere sesler aracılığıyla ile duygularını, düşüncelerini, deneyimlerini anlatan değişik anlamlar yükleyerek müziğin temel yapısını oluşturur” (Kaplan, 2007: 114)

Toplumun her kesiminden insanı etkileyen olayların başında tarihsel süreç içerisinde meydana gelen olayların başında savaş ve bu savaşların neticesinde yaşanan göçlerdir. Müzik ise bu olaylardan etkilenmiştir.

Varsak Türkmenleri, 24 Oğuz boyunun sol kolu olan Üç-Ok kolunun üyesidir. Malazgirt Savaşının sona ermesinin ardından Anadolu'nun kapıları Türklere açılmış, Varsak Türkmenlerinin de içinde bulunduğu büyük topluluklar kitleler halinde Anadolu'nun çeşitli bölgelerine göç etmişlerdir. Memluk Devleti'nin, Adana ve Tarsus'u ele geçirmesinin ardından Varsakların Çukurova bölgesine yerleşmeleri hız kazanmıştır. Yavuz Sultan Selim döneminde Osmanlı Devleti'nin izlediği iskân politikalarıyla Varsak Türkmenleri Adana'dan Maraş'a kadar olan bölgelere iskân edilmiş ve dağlık bölgelerden indirilerek ilçelere yerleştirilmişlerdir.

Bu çalışmada Varsak Türkmenlerinin yaşadıkları iskân politikalarının müzikal kimliklerine etkileri, kültürün sürekliliği kapsamında incelenecektir. Yapılan yarı yapılandırılmış gözlem, görüşme ve literatür taraması sonrasında Osmaniye/Düziçi Varsak Türkmenlerinin yaşanan politikalar neticesinde kültürel yapılarını yaşatma ve sürdürme gayretleri gözlenmiştir. Araştırma konumuzda Osmaniye/Düziçi ilçesi Varsak Türkmenlerinin müzikal kimlikleri, araştırma verilerinin edinilmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Bununla birlikte devam ettirilen gelenekler arasında düğün, nişan, kına, eğlence geceleri, yayla şenlikleri gibi müzikal etkinlikler ile ilgili incelemeler gerçekleştirilmiştir.

15.09.2003'te yılında faaliyetlerine başlamış olan, kuruluş amacı yardımlaşma, dayanışma birlik ve beraberlik olan Adana'nın Kozan ilçesinde kurulmuş olan bir dernektir. Pandemi koşulları çerçevesinde ziyaret ettiğimiz dernek pandemi sürecindeki çalışmalarına, toplantılarına ara vermiş durumdadır. Dernek, üyeleri özel günlerde yurdun çeşitli bölgelerinden ses ve sanatçıları getirerek etkinlikler düzenlemekte, birlik ve beraberliğin pekiştirildiği bir paylaşım ortamı sağlamaktadır.

Şekil 1: Adana Kozan Varsaklar Derneği

1.1 TEZİN AMACI VE KAPSAMI

Bu araştırmada Osmaniye/Düziçi ilçesinde yaşayan Varsak Türkmenlerinin etnik ve müzikal kimliklerinin yapısının yazılı hale getirilmesi ve kültürel zenginliklerinin kalıcılığının sağlanması amaçlanmaktadır. Osmaniye, bilindiği üzere daha önceleri Adana'ya bağlı bir ilçe iken 1996 yılından sonra il olmuştur. Bu bölgedeki Varsak Türkmenleri ise, “Zakürlü, Dulkadirli, Şah Melikli, Maraş Yörükleri ve Ulaş” cemaatlerine mensup bir topluluk olarak yaşamaktadır.

Osmaniye - Düziçi ilçesinde bulunan Varsak Türkmenleri bölgede yaşayan Varsak kökenli nüfusun en fazla olduğu yerleşim yerlerinden biri olma özelliği taşımaktadır. Düziçi ilçesinde yaşayan Varsak Türkmenleri kültürlerini yaşatmaya devam ettirmektedirler. İlçede yaşayan Varsakların okur – yazar oranının fazla olmasından dolayı günümüzde geçimlerini kamu ve özel sektörünün çeşitli kademelerinde çalışarak sağlamaktadırlar.

Çalışmamızda ilk adım olarak “Varsak” kelimesinin kökenine, nereden geldiğine değinilmiş daha sonra Varsak Türkmenlerinin tarihsel sürecine değinilmiştir. Osmaniye/Düziçi; Çukurova’nın fethinden sonra gerçekleştirilen iskân politikalarının neticesi olarak Varsakların yerleşim bölgelerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yapılan literatür taraması sonrasında Varsak Türkmenlerinin müzikal kimlikleri üzerine yapılmış çalışmaya rastlanmamıştır. Yapılan görüşmeler sonrasında ise devam ettirilen geleneklerin ve buna bağlı olarak da müzikal etkinliklerin giderek azaldığı. 1990’lı yıllara kadar yapılan yağlı güreş festivallerinin, düğün, nişan ve şenlikler gibi müzikal etkinliklerin günümüzde oldukça azaldığı tespit edilmiştir. 1990’lı yıllarda ilçedeki orta ve genç yaş nüfus çeşitli nedenlerle -sağlık, eğitim ihtiyacı, geçim, iş gibi- ülkenin ve dünyanın pek çok bölgesine göç etmişlerdir.

Özellikle yaz aylarında ilçenin nüfusu, Varsak Türkmenlerinin tatil amaçlı ve aile büyüklerini ziyarete gelmesi neticesinde 2-3 katına çıkmaktadır. İlçeden göçün artmasına bağlı olarak azalan şenlikler, müzikal unsurların azalmasına neden olmuştur. Günümüzde teknolojinin hızla gelişmesine bağlı olarak dünyayı etkisi altına alan popüler kültürün etkilerini, düğün, nişan, kına, asker geceleri, şenlikler gibi müzikal eğlencelerde görmekteyiz. Sadece Türkiye’yi değil dünyayı etkisi altına alan popüler kültür, kültürel etkileşimlerin azalmasına neden olmuştur. Günümüzde Osmaniye/Düziçi Varsak Türkmenlerinin özellikle ağıt gelenekleri son temsilcileri olan yöresel Âşıklar aracılığıyla sürdürülmektedir.

Osmaniye-Düziçi Varsakları iskân ettirildikten sonra, 1990’lı yıllara kadar ilçede yapılmış olan müzikal etkinlikler, yapılan görüşmelerden elde edilen video ve fotoğraf kayıtlarından tespit edilmiştir. 1990’lı yıllardan sonra düğün, nişan, kına gibi müzikal eğlenceler Türkiye’nin genelinde olduğu gibi Düziçi’nde de düğün

salonlarında devam etmektedir. Günümüzde düğün salonlarında gerçekleştirilen müzikal eğlencelerde kullanılan enstrümanlar genellikle org ve bağlamadır.

1.2 YÖNTEM VE TEKNİKLER

Bu araştırma Osmaniye – Düziçi Varsaklarının müzikal kimliklerini tespit etmek üzere, yarı yapılandırılmış/ yarı standartlaştırılmış gözlem modeline uygun olan nitel bir çalışmadır. Berg ve Lune sosyal bilimler araştırma yöntemleri kitabında yarı yapılandırılmış / yarı standartlaştırılmış görüşme modelini şöyle açıklamaktadır; “Bu görüşme türü önceden belirlenmiş bir takım sorunların ve özel konuların uygulamasını içerir. Bu sorular tipik olarak her görüşmeciden sistematik ve tutarlı bir düzende sorulur, ancak görüşmecilerin serbest bırakmalarına izin verilir; yani, görüşmecilerin (aslında beklenen) hazırladıkları standartlaştırılmış soruların cevaplarının çok ötesinde araştırama yapmasına izin verir” (Berg ve Lune , 2019 : 121-122) ifadesini kullanmıştır. Bu açıklamaya ek olarak Yıldırım ve Şimşek ise yarı yapılandırılmış görürüşme modelini; “Bu tür çalışmalar, yapılandırılmış alan çalışmaları yoluyla elde edilen sonuçları doğal ortamlarda test etme amacına hizmet edebilir. Bu durumda araştırmacı genellikle yapılandırılmış bir gözlem aracı veya araçları kullanacaktır. Yani gözlenen ortamı işevuruk (operational) hale getiren davranışlar ayrıştırılacak ve gözlem formu üzerinde bunlara yer verilecektir” (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 175) şeklinde açıklamışlardır. Bu tanımlamalar çerçevesinde çalışmamıza önceden belirlenmiş sorulara yer verilerek başlanmış, çalışma grubunun kültürel ve müzikal özelliklerinin yorumlanabilmesini amaçlayan açık uçlu sorular sorulmuştur.

Osmaniye- Düziçi Varsakları çalışmamızın temeli olan müzikal ezgiler, alan araştırması ile elde edilen veriler, derlenmeye ve notaya alınmaya çalışılmıştır. Derleme esnasında farklı kaynaklardan edilen bilgiler çalışmaya yön vermiştir.

Çalışmada elde edilen veriler Osmaniye – Düziçi ilçesinde yaşayan Varsak Türkmenleriyle yapılan görüşmelerden kaydedilmiş verilerdir. Çalışmada daha öncesinden hazırlanan sorulara yer verilmiş ve ilçedeki kaynak kişiler ile görüşmeler sağlanarak elde edilmiştir. Çalışmaya konu olan görüşmelerin önceden günü ve saati planlanmış, görüşme sonrasında ise hazırlanan açık ve kapalı uçlu sorulara da yer verilmiştir.

Tez içerisinde bulunan ve tarafımızdan notaya alınan tüm halk ezgileri Diyarapazonda 260 Hz “C” kılavuz ses alınarak notaya alınmıştır.

1.3 ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ

Bu çalışmanın problemi: Osmaniye İli Düziçi İlçesi Varsak Türkmenlerinin Müzikal Kimliğinin incelenmesidir.

1.3.1 Alt Problemler

Bu çalışmada problem durumları ile ilişkili olarak şu alt problemlere cevap aranmıştır:

- ✓ Araştırmanın birinci problemi olan “Osmaniye/Düziçi Varsak Türkmenlerinden yaşayan müzikal bellek konumundaki kişilere ait bilgiler nelerdir?
- ✓ Osmaniye/Düziçi ilçesinde yaşayan Varsak Türkmenlerinin ağıtlarında işlenen konular nelerdir?
- ✓ Osmaniye/Düziçi ilçesinde yaşayan Varsak Türkmenlerinin müzikal etkinliklerinde kullandıkları çalgılar nelerdir?
- ✓ Osmaniye/Düziçi ilçesinde yaşayan Varsak Türkmenlerinin ağıtlarında kullandıkları dizi/makam unsurları nelerdir?
- ✓ Osmaniye/Düziçi ilçesinde yaşayan Varsak Türkmenlerinin müzikal etkinliklerinin günümüzdeki durumu nasıldır?

1.4 ARAŞTIRMANIN EVREN VE ÖRNEKLEMİ

Nitel araştırmalarda “Evren” ve “Örneklem” kavramlarının nicel araştırmalardan farkının anlaşılabilmesi için Yılmaz ve Şimşek bunu şu şekilde açıklamaktadır; “

“Bilindiği gibi geleneksel bilim anlayışının vazgeçilmez öğelerinden birisi “genelleme”dir. Üzerinde çalışılan bir dizi sınırlı sayıdaki değişken arasında bulunan ilişkiler belirli güvenlik aralıklarıyla değişkenlerin dâhil olduğu evrene genellenir. Bu nedenle, değişkenlerin dâhil olduğu evrenin kesin hatlarıyla belirlenmesi önemlidir. Evrenin kesin hatlarıyla belirlenmesi araştırmacının bütün sorunlarını çözmez, çünkü evren genellikle bir araştırmacının ulaşamayacağı kadar büyüktür. Siyasi tercihleri araştırmak isteyen bir araştırmacının evreni binlerce, hatta

milyonlarca bireyden oluşacaktır. Bütün evreni çalışmak yerine, evreni temsil etme gücüne sahip sınırlı sayıda birey, olay veya olguyu araştırma kapsamına dâhil etmek pratik bir çözümdür. Burada yeni geleneksel bilim anlayışının “indirgeme” ilkesi kullanılır. Daha çok sayıda birey, olay veya olguyu içeren evren, belirli yöntemlerle örneklem dediğimiz küçük ve çalışılabilir bir büyüklüğe indirgenir. Burada bulunan sonuçlar yine tersi bir süreçle evrene genellenir” (Yıldırım & Şimşek, 2016: 113).

Bu tez çalışmasının evreni Varsak Türkmenleri ile ilgili yapılmış bilimsel çalışmalar, örneklemi ise Osmaniye – Düziçi’de ikamet eden Varsak Türkmenleri seçilmiştir. Örneklem için belirlenen araştırma grubu, Osmaniye – Düziçi ilçesi Varsak Türkmenlerinin etnik ve müzikal kimlikleri hakkında yeterli bilgiye sahip olduğu düşünülen kaynak kişiler olarak belirlenmiştir. Bu kişiler, Ömer Faruk Gümüş, Fatma Gümüş, Mahmut Gümüş, Elife İslah, Adnan İslah, Sırmalı lakaplı Fatma İslah, Âşık Meşgul Veli İmir’dir.

1.5 LİTERATÜR TARAMASI

Yapılan literatür çalışması sonucunda Varsak Türkmenlerinin müzikal kimlikleri üzerine yapılmış bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Literatür taraması sonra Varsak Türkmenleri üzerine yapılan çalışmalar ise;

BÜYÜKŞAHİN, M. (2018) *Kentsel Hizmetler, kentli hakları ve kentsel adalet algısı: Antalya Varsak Örneği* Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi.

SANDAL, A. Aslıhan (2001) *Anadolu'da bir Türk Aşireti Varsaklar*, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi

BİLGİLİ, Ali Sinan (1994) *XVI. Yüzyılda Tarsus Sancağı ve Tarsus Türkmenleri: Varsaklar*

GÖKBEL, Ahmet (1994) *Anadolu'da Varsak Türkmenleri ve bunların dini folklorundaki gelenek ve değişmeler*, Yayınlanmış Doktora Tezi

GÖKBEL, Ahmet (1990) *Yahyalı çevresindeki Varsakların dini folklorundaki gelenek ve değişmeler*, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi

GÜMÜŞ, Ömer Faruk (2019) *Bir Kara Budun Varsaklar*, Uğur Tuna Yayınları: Konya

ÖZBAY, Ekrem (2019) *Oğuz Türkmen Boylarından Varsaklar, Hiperlink Yayınları:* İstanbul

GÖKBEL, Ahmet (2007) *Anadolu'da Varsak Türkmenleri, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları:* Ankara

1.6 SAYILTILAR

Osmaniye – Düziçi ilçesinde ikamet eden Varsak Türkmenlerinin ülke müzik kültürüne sağladıkları katkı Literatür taraması, gözlem ve görüşme tekniğinin araştırmamız için uygun veri toplama yöntemi ve araştırmada görüşülen kaynak kişilerden elde edilen cevapların samimi ve dürüst oldukları sayıltılarından yola çıkılarak çalışmaya yön verilmiştir.

1.7 SINIRLILIKLAR

Bu çalışma; Osmaniye – Düziçi ilçesinde ikamet eden Varsaklar ile sınırlandırılmıştır.

BÖLÜM II

ARAŞTIRMANIN KAVRAMSAL TEMELLERİ

2.1 KİMLİK

Kimlik kavramı sosyal bilimlerde günümüzde çok yönlü kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Kimlik, ne bir yapı ne de bir bağlamdır, deneyimi düzenleyen olgudur. Psikoloji, siyaset bilimleri, edebiyat gibi bilim dallarında birçok tanımlama yapılmıştır. Kimlik, çıkarlarla ve toplumsal rollerle değişken özdeşleşmelere işaret eden bir karışımdır. Bir anlamda, kimlik oluşumunu, her bir kişinin birbirine uyacak şekilde farklı parçalara sahip olduğu yapbozun bir araya getirilmesi olarak düşünebiliriz. Kimlikler çok sayıda kaynaktan -milliyet, etnisite, sosyal sınıf, topluluk, cinsiyetten- türemektedir. Bu bağlamda dünya ve bizim ile içinde yaşadığımız toplum arasındaki bağı sunar. "Kimlik" bir söylemdir ve onu kimin kullandığını ona kimin karar verdiğini, Ben'i kimin etiketlediğini, "kültürel kimlik" e olan tüm bu ilginin ne anlama geldiğini, nereye götürdüğünü bilmek esastır.

Kimlik en genel manada; toplumsal bir varlık olarak insana özgü olan belirti, nitelik ve özelliklerle, birinin belirli bir kimse olmasını sağlayan şartların bütünüdür (Türkçe Sözlük, 1998: 1324).

Kaplan kimlik kavramını çalışmasında şöyle yer vermiştir;

“Kimlik” kavramı, aydınlanma çağından itibaren, psikoloji ve sosyal psikoloji alanına yer almış, günümüzde toplumsal ve siyasal boyut kazandırmıştır. “Ben” (I), “benlik” (ego), “kendilik” (sef), “personality” (kişilik), “kimlik” (identity) adlandırılmalarıyla karşımıza çıkan bu olgu temelde, kişiyi başkalarından ayıran duygu, tutum, düşünce ve davranışların bütünlüğünü ifade etmektedir” (Kaplan, 2013: 34). Kimlikler çok sayıda kaynaktan -milliyet, etnisite, sosyal sınıf, topluluk, cinsiyetten- türemektedir. Bu bağlamda dünya ve bizim ile içinde yaşadığımız toplum arasındaki bağı sunar.

Toplulukların ya da bireylerin belirsizliklerini ortadan kaldıran, bağlı oldukları topluluklarda diğer topluluklardan farklı olarak kültürel, bireysel farklılıkları içerisinde yaşadıkları topluluklarda anlamlandırmak için kullanılan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Kimlik toplum dilbilim kuramı için kalıcı bir sorun olmuştur. Teori, böylesine geniş bir terimin kararttığı kimlik çeşitliliğinin tanınmasına ve kimliğin önceden düşünüldüğünden çok daha az statik olduğunun ve yapıdan çok bir

yapı olduğunun kabulüne doğru ilerlemiştir. Kimlik toplum, dilbilim kuramı için kalıcı bir sorun olmuştur. Teori, böylesine geniş bir terimin kararttığı kimlik çeşitliliğinin tanınmasına ve kimliğin önceden düşünüldüğünden çok daha az statik olduğunun ve yapıdan çok bir yapı olduğunun kabulüne doğru ilerlemiştir.

1940'lı yıllardan sonra daha fazla karşımıza çıkan “Kimlik” kavramı, günümüzde sosyal bilimler çalışmalarında göz ardı edilemeyecek bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. “Kimlik” üzerine yayımlanmış birçok tanım olması ve tanımların hemen hemen aynı anlamlara gelmesi sebebiyle çalışmanın devamında “Kimlik” kavramına ek olarak fayda sağlaması için , kültürel kimlik ve müzikal kimlik alt başlıklarına yer verilmiştir.

2.1.1 Kültürel Kimlik

“Kültür” teriminin sosyoloji, psikoloji ve felsefe alanlarında pek çok tanımı vardır. Bir toplumun kültürü, üyeleri tarafından kabul edilebilir bir şekilde işlemek için bilinmesi veya inanılması gereken her şeyden oluşur.

Antropolojide kültür, bir grup insanın öğrenilmiş ve paylaşılan davranış kalıpları özellikleridir. Kültürünüz, akrabalarınızdan ve topluluğunuzun diğer üyelerinden olduğu kadar kitaplar ve televizyon programları gibi çeşitli maddi biçimlerden öğrenilir. “Kültürle değil, onu gözlem, taklit ve deneme yanılma yoluyla edinme yeteneğiyle doğarız” (Oswalt 1986: 25). Kültür ayrıca kişinin dünya hakkındaki bilgisinin önemli bir parçası olarak kabul edilebilir. Kültür aynı zamanda bir tür öğrenilmiş ve incelikli davranışı da varsayar. Bu, bireyin eğitim, maruz kalma ve eğitim yoluyla herhangi bir kültür biçimini edinmesini sağlar.

Kültür, toplumdaki işlevi nedeniyle kalkınmayla güçlü bir şekilde bağlantılıdır. Kültürün insanları, kendilerini ve dünyayı nasıl algıladıklarını etkilemek gibi çeşitli işlevleri vardır. Geleneksel toplumsal cinsiyet tabakalaşması da kültürel kalıplar tarafından yönetilir. Kültür, kadın ve erkeğe farklı roller verir. Kültür, öğeleri belirli bir toplumun üyeleri tarafından paylaşılan ve aktarılan öğrenilmiş davranışların ve sonuçlarının yapılandırılmasıdır. Güçlü bir kültürün yabancı bir kültür tarafından istila edilmesi, zayıf bir kültüre göre daha az olasıdır. Bir kültür zayıf olduğunda, diğer kültürlere karşı daha az esnek ve daha az hoşgörülü olma eğilimindedir. Bu tür bir kültürde gelişen insanlar dogmatik hale gelir ve yabancı kültürlere düşman olur. Bir kültürün gücü, diğer kültürlere karşı hoşgörü ve açıklık derecesi ile ölçülebilir.

Kültür kavramıyla günümüzde dilimizde kullanılan önemli kavramlardan biri olarak karşılaşmaktayız. Cebeci ; “Bedeni, içtimai ve ruhi ihtiyaçların tatmininde rol oynayan vasıtalar bütünüdür” (akt. Cebeci, 2008: 5; Turhan, 1972) şeklinde aktarmıştır.

Kültürel kimlik ise insanların doğumdan itibaren kazanmış olduğu bir olgu değildir. Toplum içerisindeki ortak değerlerden olan örf, adet, gelenek ve görenekler, o topluma has olan konuşulan ortak dil, sanat, edebiyat, mimari, müzik gibi ortak değerlerin benimsenmesiyle oluşan bir olgudur. Belirli bir bölgede, aynı fikirler ve beraber bir gelecek fikrinde birleşen topluluklar o milletin kültürel kimliğini oluşturmaktadır. Her toplum kendi kültürel kimliklerini yansıtan özellikler sergilemektedir. Bunlardan bazıları, kendi kültürlerine uygun fikirlerde birleşmek, özel günlerde yapmış oldukları kutlamalar, yeme ve içmeleri, doğum ve ölüm de ritüelleri ait oldukları topluma göre şekillenir ve yansıtılır.

“Kültürel kimlik; ortak bir paydada birleşen insanların kimliğidir. Kültürel kimliğin ferdi aşan, sosyal bir boyutu vardır. Ferdin sosyal bir varlık olması, farklı özellikleri ile teşkilatlanmış insan toplulukları içinde yaşayabilmesi, topluluğu fertte temsil ettirir hale getirmiştir” (Erkal, Baloğlu, & Baloğlu, 1997: 174).

2.1.2 Müzikal Kimlik

Müzikal kimlik, 1990’lı yıllarda müzik sosyolojisinin ilgi odağı olarak gündeme gelmeye başlamış ve günümüzde halen güncelliğini korumaktadır. Müzikal kimlik: “Müzik kuramı açısından kabul görmüş çeşitli müzikal karakteristiklerden hareketle, herhangi bir müzik eserinin tür, biçim, form, aidiyet, vb. açılardan belirlenmesi ve sınıflandırmasını sağlayan bir terimdir”(Haşhaş, 2017: XXI).

En önemli iletişim araçlarından biri olan müzik, insanların duygu ve düşüncelerini, sevinçlerini, üzüntülerini, acılarını en etkili aktarma biçimlerinin başında gelmektedir. Müzikal kimlikler bir tür kolektivite işlevi gördüğü için cinsiyet, etnik köken veya ulusal kimlik gibi kategoriler ayrı bir önem taşımaktadır. Müzikal kimliklerin araştırılmasında biyografik ve kolektif dönüşler müzikal kimliği hareketli olarak düşünmeyi gerektirir ve bu süreç içindeki kendiliğin bir deneyimidir. Müzikte sosyal gruplar bireysel inançlarını ifade etmez, ancak bireysellik ve grup ilişkileri, etik kodların ve sosyolojik ideolojilerin işlevlerinde pekişir. Ayrıca müzik bireysel ya da kolektif kimliğin bir biçimi olarak görülemez, çünkü müzik bireydeki sosyal ile

sosyaldeki birey arasındaki bir ikiliği temsil eder. Sonuç olarak müzikal aktivitelerde bireyler ve bireysellik müzikal kimliğin oluşumunda önemlidir. Müziğin şekillendirdiği ortamlar ulusal, etnik ve kültürel kimlik konularıdır. Müzikal kimlik genellikle milliyet, etnik köken, yaş, sınıf, cinsiyet, genellikle disiplinler arası nitelikte olan çok çeşitli araştırma makalelerinde temsil edilmektedir. Modern, küresel çok kültürlü bir kişinin, çeşitli kültürel kimlikler arasında seçim yapma ve geçiş yapma yeteneği olgunlaşmıştır. Müziğin yayılma alanı ve beğeni eşiği müziksel kimliğin oluşumunda önemlidir.

Müzikal kimlik, kişinin kendini yorumlama, kendi imajını ifade etme ve kişinin kendi kişiliğiyle ilgili çeşitli duygusal durumların sosyal yaşamda uyarlanmasıdır. Müzikal kimlik kişisel müzik dinleme ve günlük pratiklerin analizine dayanan estetik öz-yansıtma sürecinde ortaya çıkmıştır, diyebiliriz. Kimlik kişinin kendisini başkalarına sunmasının yanı sıra her şeyden önce içe yansıtma, kendini kendine sunmasıdır, diyebiliriz. Bu bağlamda müzik kişinin biyografik inşası için bir mekanizma işlevi görür. Toplumların geçmişten günümüze yaşadıkları olaylar, uzun yıllar süren savaşlar, yıllarca devam göçler, yaşanan aşklar, sevdalar gibi duyguların ifade biçimlerinden birisi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Müzikal kimlikte biyografik geri dönüş özel müzik dinleme çalışmaları ve kolektif hafıza bağlamında önemlidir. Bireylerin müzik zevklerinin ve tercihlerinin çeşitliliği, kişiliğin çok boyutluluğu ile bağlantılıdır. Bu nedenle tüketim bağlamında –özellikle müzik endüstrisinde- dinleme pratikleri müzikal kimlik üzerinde önemli derecede etkilidir. Bu yaklaşımın zayıf yönü, araştırmaların ilgi odağında olan tüketim bağlamında dinleme pratikleri ve müzikal kimlik üzerindeki etki konularının yeterince detaylandırılmaması olarak adlandırılabilir. Sanatın en önemli kollarından biri olan müzik, insanların manevi gereksinimlerini karşılamak, toplulukların kendi kültürlerini aktarmada kullandıkları kültürel bir ifade biçimi olarak karşımıza çıkmaktadır. Uçan (2000); Müzik kavramını; “İnsanlığın var oluşundan bu yana bireyi ve toplumu besleyen yaşam ve kültür damarıdır. Müzik kültürü, bu damardan bireye ve topluma akan kendine özgü bir kültürel formdur” (s:10) şeklinde ifade etmiştir.

Adlim ise (1994) müziği; “Müzik, kültürün en önemli boyutlarından, en temel alanlarından ve başlıca değişkenlerinden bir tanesidir” (s: 24) şeklinde tanımlamıştır.

Bir başka görüş ise Işık & Erol kitaplarında; “Müzik toplumsal alan ile iç içedir, özellikle kültürel anlam dünyasının anlaşılmasında önemli doneler verir” (Erol ve Işık, 2002: 53) kültür ve müzik arasındaki ilişkinin ne denli yakın olduğunu vurgulamaktadır.

Teknolojinin günümüzdeki kadar gelişmiş olmadığı dönemlerde, yaşanan olayların aktarılması ya da kayıt altına alınmasında büyük güçlükler çekilmiştir. Ses kayıt cihazları, görüntü cihazlarının olmadığı topluluklarda (türkü, ağıt, ninni gibi) yöresel ezgilerin aktarılması ya da yazılı bir metne aktarılması sağlanamamıştır. Bu nedenlerden dolayı yaşanmış olan önemli olayların kaynak kişilerden elde edilen bilgiler neticesinde kulaktan kulağa aktararak günümüze gelmesi sağlanmıştır. Müzik, bu noktada kültürün devinimi ve gelecek kuşaklara aktarılması konusunda büyük amaç taşımaktadır.

Çetinkaya’ya (2016) göre;

“Tarihin yazmadığı, ama toplumların kendi hafızalarında taşıdıkları, bazı halk hikâyeleri ve türkülerle korudukları bir “hafızaları” olduğunu söylemek mümkündür. Bu konuda Anadolu’nun muazzam bir zenginliğe sahip olduğunu ve halk ezgilerinde, türkülerde gündelik hayata dair, tarih kitaplarında da bulunamayacak pek çok bilginin yer aldığını düşünüyorum. Anadolu insanının acılarını, kederlerini, hüznlerini özlemlerini, sevinçlerini anlatan o kadar çok türkü vardır ki, bu sayede günlük hayatın en önemsiz görünen detaylarını bile halk müziklerinden öğrenmek mümkündür” (s:128).

Erdoğan (2018); “Müzik, repertuarı açısından “tekrara dayalılığı”, ortam içerisinde zihinsel bir sahne yaratma adına “canlandırmayı” yeniden üretebilen ve toplumla birlikte paylaşılması (alımlanması) adına ise kültürel belleği inşa etme adına başlı başına bir hatırlama biçiminin bizatihi kendisidir” (s: 132).

Müzik ve Kültür arasındaki ilişkiyi İmik (2011) çalışmasında; müzik ve kültür ilişkisi, karmaşık ve sürekli etkileşim içerisinde bulunan bir durum sergilemektedir” (s:12) şeklinde ifade etmiştir.

Bağı (2020);

“Dünya kültürlerinin farklı etnik kökenlere, dinlere ve milletlere karışması günümüzde ancak gelişmiş iletişim, ulaşım ve teknoloji ile

artmaktadır. M¼zik ve kişisel hafıza k¼lt¼rel değerlerin yayılmasında önemli etkenlerdir. Sosyal ve k¼lt¼rel temelli geleneksel m¼zikler, k¼lt¼rel hafızanın yayılmasında k¼lt¼rlenme yoluyla hayatta kalma olanağı bulur. M¼zięin d¼nyaya yayılması aynı zamanda k¼lt¼rel yayılımı göstermektedir” (s: 23).

Osmaniye/D¼zięi ilçesindeki Varsak T¼rkmenleri, Çukurova b¼lgesinin fethi sonrasında Osmanlı Devleti'nin izlediği iskân politikaları neticesinde yurtlarından ayrılmak zorunda kalmış, genci-yaşlısı, kadını-erkeği çeşitli zorluklarla karşılaşmışlardır. Sahip oldukları hayvan ve tarlaları ellerinden alınarak hayati gereksinimlerini karşılamakta b¼y¼k zorluklar yaşamaları ve verdikleri can kayıpları nedeniyle (eř, oğul, kardeş) duygularını ağıtlara d¼km¼řlerdir

BÖLÜM III

VARSAK TÜRKMENLERİNE TARİHSEL VE KÜLTÜREL BAKIŞ

3.1. VARSAK KELİMESİNE ETİMOLOJİK BAKIŞ

Anadolu Türkmenlerinden olan Varsak Türkmenlerinin siyasi ve toplumsal yapıları ve Anadolu'ya göçlerine değinmeden önce “Varsak” kelimesinin etimolojisinden ve halk arasında kullanım şekillerinden bahsetmek faydalı olacaktır.

“Varsak” etimolojisi üzerine yazılmış çalışma olmamak ile birlikte yazılmış belgelerden edinilen bilgilerden bazıları şu şekildedir;

1. “Varsak” kılıç yatağan, pala (gaddâre), meç, hançer, kama ve bıçak gibi kesici silahların en büyüğüdür”(Gümüş, 2019: 22).
2. “Varsak, Tarsus Bölgesindeki Türkmen zümresine verilen isimdir. Bu topluluğun adı umumiyetle Vârsâk (Vârsak Varsak, Varsâk) suretinde olup, bunun yanında Varsah, Farsak, Farsah şekilleri de vardır” (Sümer: 70).
3. “Bir diğer ifade ise Varsakların 14. ve 15. yüzyıllarda isimlerini Varsak dağları olarak geçen yerlerden aldığı yönündedir. Kâtip Çelebi'nin Cihannüma'sında Silifke'nin kuzeyindeki dağlar Varsak Dağı olarak kaydedilmiştir”(Gümüş, 2019: 24).

Etimolojik ifadelerden bahsettikten sonra, Varsakların yerleşim bölgeleri ve bölgelerdeki beylikler ile ilişkileri üzerine yazılmış muhtelif kaynaklardan edinilen bilgilere göre;

Gümüş (2019) çalışmasında; Silifke'nin kuzey bölgesinde yer alan dağlık alanlarda yaşam sürdükleri bilinen Varsakların büyük bir kesimine, Memlûk kaynaklarında “Varsak Türkmenleri” ya da “Tarsus Türkmenleri” ifadesine rastlanmaktadır. Bu ifadeden yola çıkarak Varsakların isimlerini yaşadıkları yerlerden olmadıkları aksine yaşadıkları yerlere isimlerini verdikleri ifadesini kullanmak yanlış olmayacaktır (s. 22) şeklinde belirtmiştir.

Varsak Türkmenlerinin kökenlerini inceleyen Bilgili çalışmasında;

Varsakların, muhtelif kaynaklarda Türkmen beyliklerinin Üç-Ok kolunun üyesi olduğu şeklindedir. “Malazgirt Zaferi'nin ardından Anadolu'ya göç eden Türk Boyları, Karamanlı, Germiyanlı, Ramazanlı, Dulkadirli, Bozuluş, Halep, Yeni-İl,

Turgurlu, Bayburtlu gibi muhtelif isimler altında birleşerek siyasî, askerî ve ekonomik güç birliği oluşturmuşlardır. Bu birlikliklerden birisi de “Varsak Türkmenleri” veya “Tarsus Türkmenleri”dir. Varsaklar, Karaman ve Ramazanoğulları’yla birlikte Çukurova’nın fethinde birinci dereceden rol oynayan Türkmen grubudur” (Bilgili, 1999: 170).

Fetih süresinde önemli rol üstlenen Varsakların coğrafi konum olarak dağlık bölgelerde yerleşim gösterdikleri kaynaklardan tespit edilmiştir. Bilgili (1999); Silifke’nin dağlık kesimlerinde ve Tarsus’un kuzeybatısındaki dağlık bölgelerde XIV. ve XV yy. Varsakların büyük çoğunluğu bu bölgelerde, bir diğer kısmı ise Taş-İl’inde hayat sürmeye başladılar. Osmanlı İmparatorluğunun iskân politikası, konargöçer toplulukları yerleştirme açısından önemli bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. XVI. yüzyılda bu faktör dolayısıyla Varsakların büyük bir kısmı Konya Ovası ve Çukurova’ya iskân edildi (s: 170)

“Varsak” sözcüğü sadece Anadolu’da yakın zamanda karşılaşılan bir ifade olmadığı literatür taramasında tespit edilmiştir. Gümüş ve Karakurt çalışmalarında;

İslamiyet Öncesi Dönemde 6. ve 7. yüzyılda Azerbaycan toprakları üzerinde “Varsak” sözcüğü “ halk şiiri ”ne karşılık olarak kullanılmaktaydı (Gümüş, 2019: 32). Bu halk şiiri okuyucularına ise “Varsakçı” denildiği görülmektedir (Karakurt, 2018: 53).

Türkmen boylarını araştırdığımızda karşılaştığımız bir başka kavram ise sadece beyliklerden, boylardan bahsederken değil, önemli isimlerin de önüne gelerek aidiyet bildirmek için de kullanıldığına rastlanılmıştır.

Kurt çalışmasında; 24 Oğuz boylarının isimlerinden bahsederken “Varsak” hem isim, hem de ismin başında “Varsak Hasan” şeklinde sıfat olarak geçtiğinden bahsetmiştir (Kurt, 1992: 180).

İskan politikaları sonucunda Adana’dan Maraş’ a kadar olan bölgelere iskan edilen Varsak Türkmenlerinin yaktıkları kendine has ağıtlarına ise “Varsağı” denildiğini yazılı kaynaklardan biliyoruz. Sever çalışmasında;

Halk şiirinde “Varsağı” ise Maraş’tan İçel’e kadar olan bölgelerde “Varsaklara özel bir beste ile terennüm edilen bir halk türküsüdür. “Farsak/Varsak” sözüne nispet “î” eklenerek Varsaklara özgü, onlara ait türkü anlamında biçimlenen Varsakî/varsagî,

söyleniş bakımından kolay olması münasebetiyle günümüzde de kullanım şekli olan “Varsağı” şeklinde dönüşmüştür” (Sever, 2013: 118).

Gümüş, Varsakların ağıtlarının da varsağılar gibi 7’li ve 8’li hece ölçüsüyle söylendiğini belirtmiş; ağıtların, konu bakımından ise üzüntü, acı, ölümden şikayet, ölüme meydan okuma gibi temalara yer verildiğinden bahsetmiştir. Değindiği bir başka konu ise diğer söylenen varsağıların aksine ezgi ve söz bakımından farklılıklar gösterdiğini kitabında belirtmiştir. (Gümüş, 2019: 34)

3.2 GÖÇ KAVRAMI VE GÖÇ SEBEPLERİ

İnsanın var oluşu ve bu varlığın devinimi için önemli unsurlardan biri de göç kavramıdır. Bir bölgede yaşayan topluluğun bazı etkenlerden yahut özel durumlardan dolayı nüfusun yer değiştirmesi “göç” olarak tanımlanabilir. Göç kavramı üzerine yapılmış tanımlamalardan bazılarına değinecek olursak, Marshall çalışmasında göç kavramını; “Bireylerin ya da grupların sembolik veya siyasi sınırların ötesine, yeni yerleşim alanlarına ve toplumlara doğru kalıcı hareketini içerir” (Marshall, 1999: 685) şeklinde tanımlamıştır.

Saydam ise göçü; “Genel olarak, insan ve insan topluluklarının buldukları bölgelerden, geçici veya sürekli olmak üzere başka bölgelere gitmeleri ve yerleşmeleri suretiyle meydana gelen “yer değiştirme hareketi” şeklinde tanımlar. Göç; coğrafi bakımdan bir iskân ünitesinden ayrılan kişilerin, başka bir yerde hayatlarını devam ettirmeye karar vermeleriyle bu kararı uygulamalarıyla ortaya çıkan hadisedir” (Saydam, 1997: 1) tanımlamasıyla ifade etmiştir.

Söylemez (2020); “İnsan tarihinde doğal sebeplere bağlı olarak başlamış olan göç süreci veya bir yerden bir yere gitme durumu sosyo-ekonomik nedenin insan hayatına girişi ile zaman içerisinde farklı bir seyir kazanmış ve değişik nedenlerle insan hayatında hep var olmuştur. Ekonomik şartlar namüsaıt yaşam şartları veya doğal afetlerin yanında insanların göç etmesinin en önemli sebeplerinden bir tanesi savaşlar ve bu savaşlara bağlı sebepler olmuştur” (s: 5) sözleriyle ifade etmiştir.

Bu tanımların ardından herhangi bir bölgede yaşayan topluluğun zorunlu ya da gönüllü olarak başka bir bölgeye yerleşmelerini “göç” olarak tanımlamak yanlış olmayacaktır. Göç eden topluluklar kendi kültürlerini beraberlerinde götürürler. Bundan dolayı kültürel geçmişlerini hayatta tutmaya çalışmaları önemli bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır.

“Öte yandan her göç aynı zamanda kendi hikâyesini doğurur. Göç esnasında yaşananlar, göç edenlerin yer değiştirme karşısında çektikleri zorluklar, uyum sağlamanın güçlüğü, yeni bir dil, yeni bir mekâna ve yeni insanlara alışmak, yeni bir kültürle yaşamak gibi birçok boyutu söz konusudur. Göç; umutlar, hayaller özemler vb. birçok bireysel duygu ve düşünceyi bünyesinde barındırdığı gibi, aynı zamanda entegrasyon, toplumsal değişme bağlamında da toplumsal hayatı yakından ve derinden etkileyen bir süreçtir” (Dağaşan ve Aydın, 2017: 737).

3.3 VARSAKLARIN ANADOLU’YA GÖÇLERİ, SİYASİ TARİHLERİ VE ÇUKUROVA’NIN FETHİNDEKİ ROLLERİ

Üç-Oklu boylarına mensup Varsak Türkmenlerinin, daha önce de Güneydoğu bölgesine beylikler şeklinde yerleştiğinden bahsetmiştik. Bahsi geçen bölgelere “göç”ün Malazgirt Savaşı’nın ardından büyük kitleler halinde gerçekleştiği bilinmektedir. Bu göçler, Moğol istilası nedeniyle (1220), 13 yy.da daha da artarak 14. ve 15. yüzyıllarda da devam etti (Bilgili, 1999: 170).

Sümer (1984) çalışmasında;

“Bizans döneminde, günümüzde Çukur-Ova olarak bilinen bölgesinin ismine Klikya deniliyordu. Emeviler döneminde , bu bölge İslâmlar tarafından fethedilerek uç (sugûr) beylerinin (âmiller) idaresine verilmişti. Tarsus’ta ikamet eden bu sugûr beyleri ismi o dönemde Kinnesrin (Halep yakınında) valiliklere bağlıydı. Orta Asya’dan, Abbasiler döneminde çok fazla Türk getirilmiş ve bu uç bölgelere yerleşmeleri sağlanmıştır. Bunlar bu uç âmilliğinin merkezi olan Tarsus ile Misis, Anazarba ve Adana şehirlerinde oturuyorlardı. Bu bölgelere yerleşmiş Türkler, diğer aynı dindar olan Türkler ile birliğe Bizans topraklarına seferler düzenlemekte, Bizans’lıların saldırılarına karşı İslam-Uç’unu savunmuşlardır” (s: 3).

Bizanslılar, Nikephor Phokas Döneminde (963-969) Abbasi Devleti’nin zayıflaması ve çökmesi üzerine bu İslam-Uç bölgesini fethetmiştir ve hâkimiyetleri altına almıştır. Bu bölgedeki halk ise göç etmeye ve Hristiyan dinini benimsemeye zorlanmıştır. Fethedilen bu bölgeler Selokya Valiliğine bağlandı, valiliğin merkezi Silifke’den Tarsus’a taşındı (Yinanç, 1944: 21).

Süleyman Şah, 1082'de Çukurova bölgesindeki Adana, Tarsus, Misis, Anavarza şehirlerini fethetmiş ve bu bölgelere 1085'de Elbistan, Göksun ve Raban kentlerini almış, 1094'te Antalya ile devam etmiştir. Bu fetihler ile bölgenin Türk yurdu haline geldiğini ve kontrolleri altına aldıklarını söylemek yanlış olacaktır. Nedeni ise Çukurova'daki Türk kesiminin bölgedeki varlıklarını gerek siyasi, gerek ekonomik bir düzen kuramamasından dolayı kalıcı bir hâkimiyet ve yurt edinme sağlanamamıştır (Gökbel, 2007: 9).

Varsaklar hakkında çok fazla kaynak olmamakla beraber isimlerinin geçtiği Ramazanoğulları ve Karamanoğulları ile ilgili yazılmış kaynaklarda rastlanmaktadır. Çukurova'yı fetheden Memlûkler ile ilgili kaynaklarda Varsakların tarihi hakkında bilgilere ulaşılmıştır. XIII yy. sonlarına gelindiğinde Çukurova'nın fethinde artan Memlûk akınları Ermenileri zayıflatmış ve Ramazanlılar'a bağlı Varsakların bölgeyi yurt edinmeleri hâkimiyetlerin artırmaları sağlamıştır (Bilgili, 1999: 171).

Sümer (2007)'de; Üç-Ok'lu koluna mensup olan Ramazanoğulları Türkmenleri, Moğal istilası nedeni ile XIII yy.da Anadolu topraklarına gelen büyük kitleler arasında yer almaktadır. Anadolu'ya gelmeden önce Moğalların yapmış oldukları baskılara maruz kalmışlar ve bu basılardan dolayı büyük bir Türkmen kesim Suriye topraklarına göç etmiştir (s. 612).

Turan (2014), Fransız Seyyah Bretrandoi'nun 15.yy daki Çukurova ziyaretinde bu yörenin Ramazanoğulları tarafından iskân edildiğini ve bu Türkmen boylarına mensup olan Üç-Ok, Boz-Ok kollarından Avşar, Bayındır, Kınık, Döger, Bayat, Beğdili, Üregir, Ağaçeri ve Varsak aşiretlerinin bulunduğunu söylemektedir. Varsakların başlarında İsa bey bulunmaktaydı, İkamet yerleri o dönemde Tarsus dağlarıydı (512).

Varsaklar ve Ramazanoğulları XIV. yy.da Memlûklerin Halep naipliğine bağlı olarak hareket etmekteydi. Bu dönemde Karamanlılar yanlarında Varsak aşiretleriyle birlikte Toros silsilesinde Bulgar Dağı'na kadar ilerlemelerine rağmen, Ermenileri batı ve kuzeyden sıkıştırmaya devam etmekteydiler. Varsak aşiretinin başında bu dönemde Yahşi Han bulunmaktadır. Bulgar Dağı'na kadar ilerleyen Karamanlılar, Ermenek, Mut ve Silifke bölgesini ele geçirdikten sonra bu bölgedeki varsak aşiretleri ile önceleri hasmane ilişkileri içerisinde olsalarda daha sonrasında kendi taraflarına geçmelerini başarmışlardır. 1360 yılında Tarsus ve Adana şehirlerinde Türklerin

baskılarının artmasının ardından Memlûk, Ramazan ve Varsak aşiretleri tarafından ele geçirildi. Moğolların kontrolündeki Çukurova bölgesinin kır kesimlerinin ele geçirilmesinde bu Türkmen beyliklerinin ve Varsak aşiretlerinin rolü çok büyüktür (Bilgili, 1999: 171).

3.4 ANADOLU'DA VARSAK YURTLARI

“Varsakların, Anadolu’da ilk olarak Tarsus coğrafyasında zikredilmelerinden ve ardından Anadolu’nun diğer illerine dağılmalarından dolayı öncelikle Tarsus’taki Varsak obalarından başlanması yerinde olacaktır. Çünkü bu obalar, bütün Varsak boylarının ana kütlelerini oluşturması bakımından önceliklidir. Tarsus idari olarak Osmanlı Devleti tarafından fethedildiğinde 1517 yılında Arap vilayetine bağlı bir sancaktı. 1522 yılında yine sancak statüsünde Şam vilayetine bağlanmış, 1549 yılında Karaman eyaletine, 1608-1732 yılları arasında Adana eyaletine, 1732’de Kıbrıs eyaletine, 1735-1865 yılları arasında yine Adana eyaletine bağlanmıştır. 1866-1923 arası Adana Vilayetine bağlı bir kaza, en son olarak da 1924 yılında Mersin vilayetine bağlı bir kaza statüsüne inmiştir” (Ömer Faruk Gümüş ile kişisel görüşme, 04.11.2021).

“Tarsus ve İç-il bölgesinin dağlık kesiminde yaşayan Varsaklar Kuş-Temur, Esenlü, Gökçelü, Elvanlu, Kusun ve Ulaş adı altında 6 boya ayrılmaktadır” (Url-4, 2021)

Yusuf Halaçoğlu 10 yıla yakın süren çok kıymetli çalışması Anadolu’da Aşiretler, Cemaatler, Oymaklar (1453-1650) kitabında Anadolu’daki cemaatlerin yerleşim bölgelerini hane hane vermiştir. Bu çalışmadan elde edilen Varsakların yerleşim yerleri ekler kısmına eklenmiştir.

3.5 OSMANİYE VE DÜZİÇİ İLÇESİNE TARİHSEL BAKIŞ

3.5.1 Osmaniye İline Tarihsel Bakış

Anadolu, Asya’yı Avrupa’ya bağlayan bir köprü konumundadır. Üç tarafı denizlerle çevrili verimli topraklara sahiptir. Dört mevsimi yaşayan iklimi, akarsuları, ormanları, madenleriyle tarihin her döneminde cazibe merkezi olmuş birçok, devlet bu topraklara sahip olmak için birbirleriyle savaşmıştır. Bu nedenle Anadolu pek çok istila ve savaşa şahit olmuştur. Tarihin akışı içerisinde Hititler, Asurlar, Persler, Romalılar, Bizans ve Türkler Anadolu’ya sahip olmuşlardır. Anadolu pek çok medeniyete beşiklik etmiştir (Url- 1).

Adana Çukurova bölgesi doğusunda yer alan Osmaniye ili, doğu Akdeniz bölgesinde yer alır. İklim özellikleri bakımından ise Adana bölgesiyle benzerlik göstermektedir. Osmaniye ilinin batısından kuzeyine Orta Toroslar, güney ve güneydoğusunda Amanos Dağları yer almaktadır. “Akdeniz Bölgesi'nin ve Çukurova'nın doğusunda yer alan Osmaniye; 35 52' - 36 42' Doğu Meridyenleri (boylamları), 36 57' - 37 45' Kuzey Paralelleri (enlemleri) arasında yer alır. Doğusunda Gaziantep, güneyinde Hatay, batısında Adana ve kuzeyinde ise Kahramanmaraş illeri vardır. Yüzölçümü 3.279,9 kilometre kare olup deniz seviyesinden 121 m. yükseklikte ve Akdeniz'e 20 km. mesafededir” (Gök, 2018: 11-12)

Şekil 2: Osmaniye İli haritası (Url-2, 2022)

3.5.2 Düziçi İlçesine Tarihsel Bakış

Osmaniye ilinin Kadirli'den sonra ikinci büyük ilçesi olan Düziçi, Yukarı Çukurova olarak bilinen bölümde yer alır. Etrafı dağlarla çevrili olan ilçe Osmaniye il merkezine 24 kilometre mesafededir.

Düziçi ilçesinin tarihsel süreci tam olarak belli olmamakla birlikte elde edilen yazılı kaynaklar ve araştırmalar neticesinde ilk yerleşim yerinin yaklaşık olarak VIII. Yüzyıla dayandığı bilinmektedir. Bu yerleşim yerine ise “Şunguru Salmiye” isminin verildiği bilinmektedir. “Düziçi'nin tarihinin Anadolu'nun tarihi ile benzer olduğu ve hatta Paleolitik ve Neolitik dönem ile ilgili bulguların uygun olarak görüldüğü

Akdeniz bölgesinde, ilçemizin de konumu gereği, Paleolitik olmasa bile Neolitik kültüre uygun bir yaşam tarzına ayak uydurduğu sanılmaktadır”(Bülbül, 2006: 5).

Şenesen (2011) çalışmasında;

“16. Yüzyılın başlarına ait kayıtlarda Çukurova bölgesindeki Yörüklerin en yoğun olarak yaşadıkları yerlerin başında Tarsus, Adana ve Kadirli gelmekteydi. Bu bölge, Üç-oklar tarafından fethedilmiş ve daha sonra da onlara bağlı oymaklarca iskân edilmişti. Burada yerleşik hayata geçen Üç-oklar, kısmen boy teşkilatlarını da kaybetmişlerdi. Bölgenin fethinde mühim rolleri olan Yüreğir ile Kınıkların XVI. yüzyılda sadece yerleştikleri yerlere vermiş oldukları isimle kalmıştı. Diğer taraftan Karaisalı,, Kusun, Koş-temür, Ulaş, Gökçelü ve Elvan boyları ise henüz tamamıyla çözülmeyerek oymak teşkilatlarını muhafaza etmekteydiler. Tarsus ve yöresinde ise Varsak Türkmenleri yaşamaktaydılar” (s:273).

Araştırma ilçemiz olan Düziçi'nin Akdeniz uygarlıklarıyla aynı özellikler taşıdığını göstermektedir. Bunun nedeni ise bölgenin Roma İmparatorluğu'nun yönetiminde olması ve bölgede yapılan kazı çalışmaları neticesinde aynı kültürel özellikler sergileyen eserlerin ortaya çıkmasıdır. Düziçi bölgesi zaman zaman göçlere ve seferlere de tanık olmuştur. Bölgeye gerçekleştirilen seferlerin ilki İskender'in Asya seferi olurken ikinci önemli sefer ise Haçlı Seferleridir. Kısa bir süre olsa da bölge I.ve II. Asya Seferleri neticesinde Haçlıların kontrolü altına geçmiştir. Bölgeye yapılan göçler kısa zaman periyotlarında gerçekleşmiştir. İlki Kilikya'ya Ermenilerin gelişi ikincisi ise I. Alâeddin Keykubat döneminde Oğuz boylarından Avşar, Çavuldur, Peçenek, Kızık, ve Karkın boylarının ilçeye yerleşerek yurt edinmeleridir. Bölgedeki köylerin bazıları ise günümüzde de bu boyların isimleri ile anılmaktadır. 699 yılında Abbasi Halifesi Harun-ür Reşit'in uç beyi olan Faraç Bey tarafından Haruniye bugünkü ismi olan Düziçi ismini alarak kurulmuştur. 1878 yılından Adana'ya bağlanmış olan ilçe, yönetim bakımından ise o zamanlarda Maraş'a bağlı Bahçe ilçesinin bir bucağı konumundaydı. I. Dünya Savaşı daha başlamadan önce bölge İngiliz ve Fransızların kuşatması altına girmiş, bölge halkı bu işgaller neticesinde katliamlara maruz kalmıştır. Yerel halk, bu işgal ve katliamlara seyirci kalamamış vermiş oldukları ortak mücadeleler neticesinde 28 Mart 1920'de Haruniye (Düziçi) ilçesini düşman işgalinden kurtarmışlardır. Cumhuriyetin ilan edilmesinin ardından 1954'de Hacılar ve 1957'de Haruniye ilçeleri belediye olmuştur. 29 Kasım 1983

yılında bu iki belediyenin birleşmesinin ardından Düziçi ismini alarak ilçe olmuştur (Url-3).

“İlçenin kuzeybatısında yer alan Akdere köyü ilçeye 17 km uzaklıktadır. Köylüler şimdi buldukları yerlere bundan yaklaşık bir asır önce, Hodu ve Nacar yaylalarından inmişlerdir. Gümüş köyü, ilçenin batısındadır ve ilçeye 15 km uzaklıktadır. Bu köy sakinleri de yaklaşık 150 yıl önce Dumanlı yaylasından göç ederek buralara yerleşmişlerdir. Dumanlı ve Hodu yaylalarında hala arazileri olan köy mensupları, bu yaylalarda yaşamaya devam edenlere arazilerini kiraya vermişlerdir. Yeni Varsak köyü mensupları, Düziçi Ovasına inmemiş, Tesbi denilen daha yüksek bölgeye yerleşmiştir. Bunlar yaz- kış burada yaşamaktadırlar” (akt. Şenesen, 2011: 274 Gökbel, 1998, s:78).

İlçede Akdeniz iklimi görülmekte, bitki örtüsü olarak makiliklere rastlanmaktadır. Harun Reşit Kalesi, Saman Kalesi, Kurtlar Kalesi, Taş Köprü, Haruniye Kaplıcaları ve Düldül Dağı ilçenin önemli turizm merkezleridir.

Gümüş ile yapılan kişisel görüşmede Osmaniye/Düziçi bölgesinde Varsak cematlerini şöyle aktarmıştır;

“Bu bölgede yaşayan Varsak cemaatleri; “Zakirlü, Dulkadirli, Şah Melikli, Maraş Yörükleri ve Ulaş” taifelerine mensuptu. Ancak bu bölgenin daha çok tarihi sebeplerle Adana ile olduğu kadar Maraş ile de irtibatı vardı. Yaylak için zaman zaman Maraş hudutlarına girerler hatta Kayseri dağlarına kadar giderlerdi. Osmaniye’deki Varsaklar bugün en çok Düziçi ilçesindedirler. Günümüzde, Düziçi ilçesinin Varsak köyleri ve bu köylerdeki Varsak aileleri şunlardır: Gümüş Varsağı (Gümüş, Hançer, Akdeniz, İnce, Öztürk, İnak, Altun, Pijli, Ömeroğlu, Göllü, Göktürk, Sümbül, Sefer, Homak, Şehitoğlu, Baycan, Tavut Aileleri), Akdere Varsak (Kara, Kava, İslah, Aslan, Arslan, Homak Sincer, Balçık, Mülayim, Çoban aileleri) Tesbi (Yeni Varsak) (Kırgız, Baz, Koç, Kelek, kaymış, kapmış, Mezdeki, İltürk, Özkan, utku, Soflu, Çıtan, Tavut, Çam, islah, İdil, Hartlap, İdiz, aileleri) Karacaoğlan Varsağı (İkiz Değirmeni), (İslah, İçke, Koç, Yavşan, Demir, Çömez, Kırat, Çoban, İçtin, Gümüş aileleri) Şekeroba (Sail ailesi) Demirciler (İslah, Mülayim, Utku aileleri), Zindağan, (Kazak, Toprak, Göl, Seyfi, Kırat aileleri) Çatak (Çam, İslah, Tavut aileleri)” (Ömer Faruk Gümüş ile yapılan kişisel görüşme, 05.12.2021).

BÖLÜM IV

OSMANİYE-DÜZİÇİ VARSAK TÜRKMENLERİNİN MÜZİKAL KİMLİĞİ VE ÇALGILARI

4.1 OSMANİYE-DÜZİÇİ VARSAK TÜRKMENLERİNİN MÜZİKAL KİMLİĞİ

Kültürün sürdürülebilirliği açısından en önemli araçlardan biri de müziktir. Müzikal eserlerdeki ifadeler ise, insanların içinde buldukları sosyal ve duygusal hislerin birer tercümanı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sözlü geleneğin en önemli aracı olan müziğin unsurlarında; kültürel farklılıkların anlaşılması, açığa çıkartılması, coğrafi şartlar ve ekonomik nedenlerden bahsetmek yanlış olmayacaktır. Bölgedeki toplulukların birbirleri arasındaki kültürel farklılıkların anlaşılması ise kültürel kimliklerin belirlenmesi bakımından önem arz etmektedir. Osmaniye-Düziçi Varsak Türkmenleri yaşadıkları bölgenin coğrafi şartlarından, iskân edildikleri bölgelerdeki diğer kültürel topluluklardan farklılıkları ekonomik sıkıntılarında etkisiyle kültürel farklılıkların doğmasına neden olmuştur.

Osmaniye-Düziçi Varsak Türkmenlerinin müzikal kimliklerinin değişmesinde en önemli araç olarak teknolojik gelişmeler görülmektedir. Teknolojinin çok hızlı ilerlemesi her kesimden insanın, farklı müzik türlerine anında erişim sağlayabilmesi hâsıl olmuştur. Mevcut olanları koruma oranı hızla düşmüş, yeni gelen nesil ise popüler olana yönelmiştir. Bu bağlamda yakın bir gelecekte dünya üzerinde kültürün tekdüze olması kaçınılmaz bir gerçek olabilir.

Osmaniye-Düziçi Varsakların iskân edilmeleri üzerine ortaya çıkan ekonomik zorluklar yaşamı oldukça zor hale getirmiştir. Varsak Türkmenlerinin iskân ettirildiği topraklar, yörede bulunan diğer toprak ağaları tarafından zorla ele geçirilmeye çalışılmıştır. Bu zorluklar neticesinde yerel halk ile sonradan yerleştirilen Türkmen Varsakları arasında çeşitli çatışmalar meydana gelmiştir. Bu çatışmalar sonucunda ise önemli yaralanmalar hatta can kayıpları meydana gelmiştir. Yaşanan bu olaylar Varsak Türkmenlerinin acılarını ezgilerle aktarmasına neden olmuş, bu minvalde, yörede pek çok uzun hava söylenmiştir.

Çalışmamıza konu olan Osmaniye bölgesindeki dağlık kesime “Amonos”, bölge halkına ise “gavurdağlılar” denilmektedir. Alan araştırmamız neticesinde kayıt

altına aldığımız ezgiler incelendiğinde, yöredeki kaynak kişilerden derlenen ağıtlarda “gavurdağlı” mahalli sanatçılardan –yörenin en tanınmış mahalli sanatçılarından olan Gül Ahmet Yiğit gibi- etkilenildiği kanısına varılmıştır. Bu kaniya varmamızdaki en büyük etken ise kaynak kişilerden derlenen ağıtlarda kullanılan “hançere (gırtlak)” yapılarının benzerlik göstermesidir.

4.1.1 Osmaniye/Düziçi Varsak Türkmenlerinin Ağıtları

Sözlü kültürün aktarılmasında en önemli öğelerden biri de ağıtlardır. Ağıtlar, söyleyenin acısını, hüznünü ortaya koyarak aktardığı bir olgudur. Ağıtlardaki sır, sözlerde saklıdır. “Ağıtın kelime manası "ağlamadır"; bu manasından dolayı yas törenine katılanları ağlatmak amacıyla ölünün arkasından ağlanarak söylenen sözlere ve bu sözleri söyleme fiiline “ağıt” denilmiştir”. (Şenel, 1988: 470). Tahtaişleyen (2013); “Ağıt, yapısal olarak sözle ve müzikle, fakat bütüne bakıldığında ölümle ilgili geleneklerin tamamıyla ilgilidir. Bu sebeple ağıtı bütüncül bir ifadeyle ağıt geleneği şeklinde incelemek gerekmektedir. Ağıt geleneğini üreten ve yaşatan insan, ölen kişiyle ve yakınlarıyla, duyduğu acı vasıtasıyla bir ilişki kurar. Ağıt yakmak bu ilişki kurma vasıtalarının başında gelir” (s:1) tanımlamasında bulunmuştur.

“Ağıt geleneği” eski Türklerden beri devam eden sözlü bir gelenektir. Kültürel ürün olarak değerlendirilen bu geleneğin tarih içinde dünyanın çeşitli yerlerine dağıtılmış olan Türklerde ve Anadolu topraklarının birçok yerinde zayıflamış da olsa halen devam ettiği görülmektedir” (Atar, 2019: 3)

Görkem (2001) ağıt törenlerine verilen isimleri çalışmasında “ağıt”ı: “ağıt etmek, ağıt düzmek, ağıt havası, ağıt koparmak, ağıt söylemek, ağıt tutmak, ağıt yakmak, ağıt yapmak, ağıt yitirmek, bayatı söylemek, sağı kılmak, sağı sağma, sağı sağmak, şivan etmek, yakım yakmak, yas çıkarmak, yas kaldırmak, yas tutturmak” (s:18) ifadeleriyle tanımlamıştır.

“Eski Türklerde ölü için durumuna uygun defin ve yas törenleri tertiplemek ve bu törenlerde ağıt yakmak, haykırarak ağlamak, yüz yırtmak, saç yolmak, elbise parçalamak ve ölü aşısı hazırlamak gibi değişik adetler vardır” (Şenel, 1988: 470).

“Ağıta Türkmenler “ağı, tavşa”; Nogaylar “bozulamak”; Müslüman Kerkük Türkleri “sazlamağ”; Hıristiyan Kerkük Türkmenleri “madras”; Kırım Türkleri “tagmag” demektedir” (Artun 2009: 153).

“Anadolu’da “ağıt” sözcüğü ölüm ve ayrılık yoluyla kaybedilen varlıklar için her yöre veya topluluk tarafından kullanılmamaktadır. Bunun yerine farklı terimler ve deyimler kullanılır. Kars’ta “bayatı”; Kastamonu’da “beyit” , “destan” ; Sivas’ta “deme” , “dil”; Adana’da “deşet; Malatya’da “deyiş”; Samsun, Malatya ve Mersin’de “deyişet”; Çorum, Afyon ve Sivas’ta “diyeşat”; Muş’ta “sabu”; Doğu Anadolu’nun birçok köyünde “sızılama”; Elazığ’da “şin”; Artvin, Erzincan, Elazığ, Sivas ve Adana’da “şivan”; Afyon, Kars ve Ankara’da “yakım”; Isparta, Ankara, Denizli, İzmir, Balıkesir, Tokat, Eskişehir, Kars, Kahramanmaraş, Artvin, Sivas ve Konya’da “yakma”; Antalya, Balıkesir, Burdur, Karaman ve Muğla’da “yas”; Çankırı ve Sinop’ta “savu”; Sivas, Kayseri ve Ankara’da “zılgıt”; Çukurova’da “dızdızlama”²¹; Fırat havzasında “nennilemek ve lorikli; Kıbrıs’ta “biğidarıs”²³ gibi terimler “ağıtın yerine kullanılmaktadır” (Tahtaişleyen, 2013: 7).

Ağıt yakan kişi, duygularını sözlü ritimsiz ezgi ile aktarır, bu ezgi ve sözler nesilden nesile, bir kültürden başka bir kültüre zamanla yayılır. Ağıtlar sözlü kültürün bir parçasıdır ve Thompson kitabında sözlü kültürün aktarılmasını şöyle ifade etmiştir;

“Sözlü gelenek diye tabir ettiğim şey orada burada insanların ağızlarında dolaşan, herkesin köylülerin, kasaba halkının, yaşlı adamların, kadınların, hatta çocukların tekrar tekrar anlattığı, bir akşam köy kahvesine girdiğinizde duyabileceğiniz, yoldan geçen biriyle yağmur, mevsim, sonra yiyeceklerin pahalılığı, sonra imparatorun zamanları ve sonra devrim günleri üzerine sohbet ederken öğrenebileceğiniz ulusal gelenektir” (Thompson, 1999: s. 19). Ağıt yakıcılar genellikle kadınlardır. Az sayıda erkek ağıt yakıcılar olsa da erkeğin hüznü göstermesinin çok hoş karşılanmadığı Anadolu toplumunda bu görev gizli yönlendirme ile kadınlarımıza mal edilmiştir.

Çalışmamızın bu bölümünde, Osmaniye-Düziçi ilçesinde ikamet eden Varsak Türkmenlerinden kayıt altına alınan ağıtlara yer verilecektir.

Alan çalışmamızda kişisel görüşme yaptığımız Fatma Gümüş; 1962 yılında Osmaniye-Düziçi’nin Gümüş Varsak köyünde dünyaya gelmiştir. Dönem şartlarından dolayı eğitim alamamıştır ancak okuma yazmayı 40’lı yaşlarda öğrenmiştir. Hastane

ve okullarda müstahdem olarak çalışmıştır. Gümüş'ün iki kardeşini motor kazası sonucu kaybetmesi onun büyük bir bunalıma girmesine neden olmuştur. Zamanla kardeşleri için aşağıdaki ağrı havalandırmıştır;

“4,5-5 yaşlarında babam mahkûm olmuş. Ben rüya gibi biliyorum çok iyi bilemiyorum. Babamın yağmur yağarken omzuna ceketini atmış gidişini hatırlıyorum. 6 yaşına geldiğimde bütün sorumluluk benim omzumdaydı. 3 kardeşlik 3 ay sonra bir kardeşim daha oldu rahmetli Mehmet. Anam hem dağ işinde hem ev işinde çalışırdı bize bakmakla mükellefti. Babam mahkûm olduktan sonra bize en çok sahip çıkan amcam Ali Gümüş oldu biz ona Ağ baba¹ derdik. 3-4 yıl sonra babaannem felç oldu. Hem ona bakarım hem 4 kardeşime bakarım. Hem de suyumuz çok uzak 2 km var. O zamanlarda keçilerin derilerini kesip su kabı yaparlardı. 7 yaşında ben o suyu eve kadar getirmek zorundaydım. 3 yıl sonra babaannem ölmeden önce babam halen hapisteyken ben duyarım Mahmut hapisten çıktığında benim mezarım başına gelsin ana ben geldim diye 3 kere çağırsın dedi. Babam zaman doldu 8 senesi dolmadan dönemin başbakanı Bülent Ecevit' in çıkardığı af ile tahliye oldu. Açık cezaevinde babam marangozluk öğrenmiş. Babam teslimiyetli, ağır başlı bir insan, hayata göğüs germiş, anamda babamda birbirlerini çok severek evlendikleri için her şeye birlikte katlanmışlar. Ben 11-12 yaşlarında iken o zamanlar buraya Yeniköy² derlerdi. 14 yaşına geldiğimde beni nişanladılar. 2 sene nişanlı yolu bekledim. Bekârken kardeşlerimin anasıydım evlendikten sonra evlatlarımın anası oldum. 37 yaşında eşimden ayrıldım. Bu evliliğimden 5 çocuğum oldu ancak biri rahmetli oldu. Bu arada rahmetli Mehmet kardeşim askere gidip geldikten sonra 3 Aralık 1992 (24) yılında bir motosiklet kazası sonucunda hayatını kaybetti (Fatma Gümüş ile kişisel görüşme, 26.03.2021)”.

¹ Ağ Baba: Büyük Ağabey.

² Yeniköy: Osmaniye- Düziçi'nin eski adı.

Şekil 3: Fatma Gümüş ile kişisel görüşme

Sözlerine yutkunarak son verdi. Adnan Islah'ın annesi Fatma Islah ile Mahmut Gümüş (Baba)'ün annesi Fatma Gümüş'ün Mehmet'e yazdıkları ağıtı Fatma Gümüş seslendirmiştir.

ABLADAN İKİ KARDEŞE AĞIT

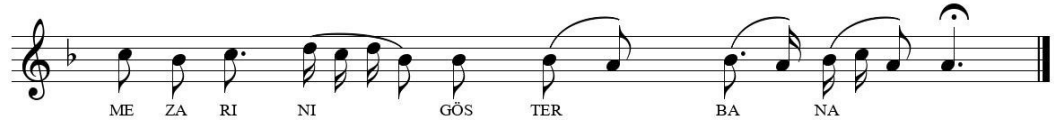
1

Kaynak Kişi: Fatma GÜMÜŞ

Yöre: Osmaniye-Düziçi

Notaya Alan:
Emrah TUNCEL

SE NİN DER Dİ N BE NİM
DER Dİ M İŞ SİZ KAL
Dİ M BA BA YUR DU
M BEN DE HER ZA
MAN DER Dİ M
Bİ Rİ MEM ME T Bİ Rİ A Lİ
Bİ MEM Rİ ME T Bİ Rİ A Lİ
ÇOK AĞ LA Dİ M OL DUM DE Lİ
U NUT TUM GEL L Dİ ĞİM YO LU

Şekil 4: Abladan “İki Kardeşe Ağıt” Nota

- Se nin – der din- be nim – der dim (8’li hece ölçüsü)
- İş siz – kal dım – ba ba – yur dum (8’li hece ölçüsü)
- Karar sesi La
- La Misket (Kürdi Makamı) dizisi

Cennet Gümüş yine bir Varsak köyü olan Akdere’de dünyaya gelmiştir. Mahmut Gümüş ile akraba evliliği yapmıştır. Okuma ve yazma eğitimini dönem şartlarından dolayı tamamlayamamıştır. Ev hanımı olarak yaşamına Osmaniye-Düziçi’nde devam etmekteydi. Ancak çalışmamız devam ederken kişisel görüşmelerimizin üzerinden yaklaşık bir ay sonra vefat ettiğini öğrendik. Hayatta iken kendisinden bir ağıt derleme şansımız oldu. İleri yaşta olması ve hastalığı nedeniyle ağıtın sözlerini ve ezgisini tam olarak hatırlayamamış, o anlarda kızı Fatma Gümüş’ün hatırlatmalarıyla ağıt tamamlanabilmiştir. Varsak Ağıt geleneğinin son temsilcilerinden olan Cennet Gümüş’ten alınan kayıtların kendisinden alınan son kayıt olması nedeniyle ayrı bir önem arz etmektedir (Cennet Gümüş ile kişisel görüşme, 26.03.2021)

Şekil 5: Cennet Gümüş ile kişisel görüşme

MEHMET'E AĞIT

1

Kaynak Kişi: Cennet GÜMÜŞ, Fatma GÜMÜŞ
Yöre: Osmaniye-Düziçi

Notaya Alan:
Emrah TUNCEL

NE ÇE NEN ÇA L DI MI UYUT TU M

KU ÇAK LA RI M DA BÜ YÜT TÜ M

ÇE ŞİT ÇE Şİ T İŞ LER OL DU

SAN MA Kİ SE Nİ U NUT TU M

YÜ CE DAĞ LA RIN GI CI SI

ZO RU MUŞ GA R DAŞ A CI SI

GI NA MA YIN N EL LER BE Nİ
GI NA MA SIN N EL LER BE Nİ

FA DI MAM O NUN BA CI SI

Şekil 6: Mehmet'e Ağıt Nota

İKİ KARDEŞE AĞIT (MEHMET'e)

Neçe nen³ çaldım uyuttum

Kucakarımda büyüttüm

Çeşit çeşit işler oldu

Sanma ki seni unuttum

Acı soğan acısıyım

Şu dağların gücüsüyüm

Ne dersiniz eller bana

Ben mehmet'in bacısıyım

Babamın oğlu yiğide

İhtiyacım yok öğüde

Ben dertliyim babam oğlu

Derdimi söktüm söğüde

- Ağıttaki hece ölçüsü aşağıdaki gibi tespit edilmiştir.

Ne çe- nen-çal dım- uyut tum (7'li hece ölçüsü)

Ku cak la rım da – bü yüt tüm (8'li hece ölçüsü)

Çe şit – çe şit- iş ler- ol du (8'li hece ölçüsü)

San ma ki- se ni – u nut tum (8'li hece ölçüsü)

- Ağıt La Misket (Kürdi Makamı) dizisinde seslendirilmiştir.

CENNET Gümüş'ten MEHMET 'e AĞIT

Canım gitti can içinde

Ben gezerim gam içinde

Koç yiğidim can veriyo

³ Neçe nen : (Nice nice (neçe. Azerbaycanda hâlâ kullanır) Ninni söylemek(nen çalmak) (Ömer Faruk Gümüş ile kişisel görüşme)

Beleniyo kan içinde

Alnında kara kâkülü

Cebinde kalem sokulu

Yiğidim düğünden gelir

Sandım ki milletvekili

Cennet Gümüş'ten aldığımız bu ağıt, ileri yaşının verdiği sağlık sorunları neticesinde resitatif okuyabilmiştir.

- Ca nım- git ti- can-i çin de (8'li hece ölçüsü)
- Ben- ge ze rim- gam- i çin de (8'li hece ölçüsü)

Fatma Gümüş ile yapılan kişisel görüşmeler esnasında kendisinin de istemediği bir evlilik yaptığından bahsetmiş ve o an aklına gelen rızası olmadan evlendirilen kızın “Develi Gelin “in hikâyesi anlatıp ve ağıtını havalandırmıştır.

“Kızın üvey bir annesi varmış. Üvey annenin tek derdi kızının zengin bir adam ile evlendirmekmiş. Kızın babasına zengin ve yaşlı bir adama vermek için devamlı baskı kuruyormuş. Kız ise bu duruma devamlı karşı gelmiş çünkü onun gönlüde sevdiği başka biri varmış. Kardeşi bir gün at damında at bağlarken yukardan acı bir ses gelmiş”(kişisel görüşme, Fatma Gümüş 21.03.2021)

DEVELİ (GÖNÜLSÜZ VERİLEN KIZ AĞITI)

1

Kaynak Kişi: Fatma GÜMÜŞ
Yöre: Osmaniye-Düziçi

Notaya Alan:
Emrah TUNCEL

A CEP NA SI L O LU R İ ŞİM
DÜ ŞÜN DÜK ÇE AĞ RIR BA ŞİM
U MU DUM SEN SİN GAR DA ŞİM
VER ME N BE Nİ - DE VE Lİ YE
DE VEL OĞ LU GE LİR GE ÇER
KAY SER Rİ YE DÜK KAN A ÇAR
VER MEN BE Nİ DE VE Lİ YE
A NA SI DUL OĞ LU BE KAR

OT DÖ KER LER ÇA YI RI NA

ÖL MÜŞ A NAN HA YI RI NA

VER MEN BE Nİ DE VE Lİ YE

DE VE LE Rİ GO CA GO CA

YUK VU RUR LAR Ü CEM Ü CEM

EM MİM OĞ LU MEH MET HO CA

VER MEN BE Nİ DE VE Lİ YE

Şekil 7: Develi gelin ağıtı Nota

- Karar sesi La
- Makam La Misket (Kürdi Makamı) Dizisi
 - A cep- na sıl- o lur – i şim (8’li hece ölçüsü)
 - Dü şün- dük çe- ağ rır- ba şım (8’li hece ölçüsü)
 - U mu dum- sen sin – gar da şım (8’li hece ölçüsü)
 - Ver men- ben ni- de ve li ye (8’li hece ölçüsü)

Mahmut Gümüş ile açık uçlu sorulara yer verilmiştir. Görüşme esnasında, Ayşe isimli bir kızın hikâyesinden bahsetmiş, ağıtın hikâyesi Mahmut Gümüş'ten kayıt altına alınmıştır.

Mahmut Gümüş iskân şartlarında 1941 yılında Gümüş köyünde dünyaya gelmiştir. İlkokula kadar eğitim görmüştür. İlkokulu ise cezaevinde hükümlü iken tamamlamıştır. Cezaevinde geçirdiği süre zarfında marangozluk öğrenmiştir. 19 Mayıs 1974 Ecevit Affıyla hükümlülük süresini erken tamamlamıştır. Memleketine geri döndüğünde ise kardeşi ile beraber marangozluk işine devam etmiştir. Ancak bir süre sonra kardeşi ile yürüttüğü ortaklığı bitirmiş, kendisi marangozluğa devam etmiştir. Halen Osmaniye-Düziçi'nde emekli olarak hayatına devam etmektedir.

29 Kasım günü Ayşe'nin hikâyesini şöyle aktarmıştır;

“29 Kasım günü kardeşleri Ayşe'yi fena halde dövmüşler. Dövmelerinin nedeni ise Ayşe'nin evlenmek istediği birinin olması ve ailenin ise Ayşe'yi kendi istedikleri başka biriyle evlendirmek istemeleriymiş. Ayşe'nin annesi ailedeki erkeklerin istekleri karşısında da hiçbir şey yapamamış. Ayşe tahminimce 18 yaşından küçük olmalı ki evden dışarıya dahi çıkartmıyorlarmış. Bir gün Ayşe'nin annesi çarşıdan eve geldiğinde, evlerinin önünde büyük bir kalabalığın olduğunu görmüş ve hemen eve çıkmış. Bir de ne görsün güzel Ayşe kendisini asarak canına kıymış. Ayşe'nin cansız bedenini evin orta yerine yatırmışlar, üzerine de bembeyaz bir çarşafı sermişler. Ayşe'nin annesi bu tablo karşısında başlamış ağıtına” (Mahmut Gümüş, Fatma Gümüş Kişisel görüşme 24.03.2021) sözleriyle aşağıdaki ağıtı seslendirmişlerdir.

Kişisel görüşmelere devam ettiğimiz süre zarfında (Baba) Mahmut Gümüş ileri yaşının verdiği zorluklar nedeniyle ağıtları okumakta güçlük geçmiştir. Bu güçlüklerle rağmen ağıtların sözlerini hatırlayıp bu ağıtları kızı Fatma Gümüş' e söyletmesi çalışmamız için önemli bir geleneğin kayıt altına alınmasına olanak sağlamıştır.

Şekil 8: Adnan İslah ile kişisel görüşme

GÜZEL AYŞE

Kaynak Kişi:
Mağmut GÜMÜŞ
♩ = 80

Notala Alan
Emrah TUNCEL

YIR MI DO KU Z KA SIM GÜ NÜ BAL TE PE YA SA BÜ RÜN DÜ

BA KI N Bİ Zİ M E VİN Ö NÜ DÜ GÜN SE MA Nİ NE DÖN DÜ

GÜ ZE L AY ŞE M GÜ ZEL AY ŞEM GÜN BA TI YOR OL DUNAK ŞAM

YE TER GAY RI U YU DU ĞÜN U YAN SANA NE GE LİN AY ŞEM

Şekil 9: Güzel Ayşe Ağıtı

Yirmi dokuz kasım günü	Ahrete genç kız göndermek
Bal tepe yasa büründü	Uy Allah'ım ne zor şeymiş
Bakın bizim evin önü	Yeşil bir örtü örtmüşler
Düğün semanine döndü	Kefenden gelinlik geymiş
Gözel Ayşem gözel Ayşem	Gözel Ayşem gözel Ayşem
Gün batıyor oldun akşam	Gün batıyor oldun akşam
Yeter gayrı uyuduğun	Yeter gayrı uyuduğun
Uyansana gelin Ayşem	Uyansana gelin Ayşem

Derin bir uykuya dalmış
Kalkmıyor sürmeli gözler
Ayşemi gelin veriyom
Tabutundan tutun kızlar
Gözel Ayşem gözel Ayşem
Gün batıyor oldun akşam
Yeter gayrı Uyuduğun
Uyansana gelin Ayşem

- Yir mi- do kuz- ka sım- gü nü (8'li hece ölçüsü)
- Bal- te pe- ya sa-bü rün dü (8'li hece ölçüsü)
- Ba kın- bi zim- ev in-ö nü (8'li hece ölçüsü)
- Dü ğün- se ma ni ne- dön dü (8'li hece ölçüsü),
- Ağıt Makamı Kerem (Hüseyini Makamı) dizidir.
- Karar seni “La” karar olarak transpoze edilerek yazılmıştır.

Ömer Faruk Gümüş 1975 yılında Osmaniye'nin Düziçi ilçesinde dünyaya gelmiştir. İlk ve ortaokul eğitimini Düziçi'nde tamamlamıştır. Lisans eğitimini Dicle Üniversitesi Eğitim Fakültesinde tamamlayarak mezun olmuştur. Halen Milli Eğitim Bakanlığında okul müdürü olarak görev yapmaktadır. Son mezuniyeti Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk Kazak Üniversitesi Eğitim Yönetim ve Denetimi Yüksek

Lisans Programını tamamlamıştır. Yerel kültür ve tarihi üzerine çalışmalar yapmaktadır ve “Bir Kara Budun Varsaklar” kitabının yazarıdır. Babası Mahmut Gümüş’e annesi Cennet Gümüş’ün yaktığı ağıtın hikâyesini şöyle aktarmaktadır;

“ Babam Mahmut Gümüş kimlikte 1941 doğumlu görünse’ de bizlere hep 1939 yılında doğduğunu anlatır. Yaylalarda köylerde büyümüş ancak Osmanlı Devleti atalarımızı dağlardan indirip iskân ettikten sonra o eski şaşalı günler, o hayvan bolluğundan eser kalmamış. Zorla bir yere ikamet ettiriliyor. Yaşanılan zorlukların anlaşılması açısından söylüyorum çok geniş yaylalarda, çok geniş sürülere sahip olan Varsak kabilesi varken dağlardan indirilip suyun olmadığı, toprağın olmadığı yerlere yerleştirilmişler. Bu şartlar altında babam yetişmiş. Daha sonra komşu Varsak köyünden annem Cennet Gümüş ile evlenmiş. Tabi bu iskân’ dan sonra bir toprak anlaşmazlıkları yaşanmaya başlanmış. O dönem şartlarında günümüzdeki gibi adli işlemlerden hızlı sonuçlar alınamamaktaymış. Herkes kendi sorununu kendisi çözmekteymiş. Ya birileri araya girerek orta yol bulunuyor ya da zor kullanarak çözüm yollarına gidiliyormuş. Zaten zorla yerleştirildiği köylerde de kabul edilmemiş, çeşitli sıkıntılar yaşamışlar. Babam 18-20 yaşların karşılaştıkları zorluklara, haksızlıklara hep karşı durmuştur. Bu karşı duruş karşı kabileler, köy ’ün nüfuslu kesimi tarafından hoş karşılanmamış ve babama pusu kurulmuş. Babam bir gün vadiden gelirken birden bir silah sesi duymuş ve gelen mermi’ nin önünde ki taşa isabet ettiğini görmüş. Hemen arkasını dönmüş ve kendine ateş eden kişinin 15-16 yaşlarında bir çocuk olduğunu, ellerindeki tarlayı almaya çalışan kişinin oğlu olduğunu ve onun gönderdiğini anlamış. Ertesi gün kendisine pusu kuran adamı takip etmiş. Bu durum mahkeme kayıtlarında da sabittir, kimsenin olmadığını düşündüğü bir bölgede atın yolunu kesmiş, atın üstünden canına kasteden düşmanını aşağı indirmiş “Ben öleceğime sen öl!” dedikten sonra keskin bir bıçak ile çeşitli bölgelerinden yaralayarak yakından geçen bir dereye öldü zannederek atmış ve olay yerinden ayrılmış. Ancak daha sonradan olay bir vadide geçtiğinden sanırım olay yerinde başka bir çoban görgü tanığı olarak ortaya çıkmış. Yaşanılan olayları uzaktan izlemiş ve daha sonra mahkemece şahitliği dinlenerek babam mahkûm edilmiş. Ancak öldü zannedilen adam dereye sürüklendikten sonra bir başka kişi tarafından bulunuyor ve çok şükür ölmediği anlaşılıyor. İlerleyen mahkeme sürecinde ise tarlalar ile ilgili durumda da babamın haklı olduğu tespit edilmiş. Tabi bu mahkeme olayının evveliyatında yani yaklaşık 3-4 sene kadar öncesinde evlenmiş ve 1 çocuk sahibi iken

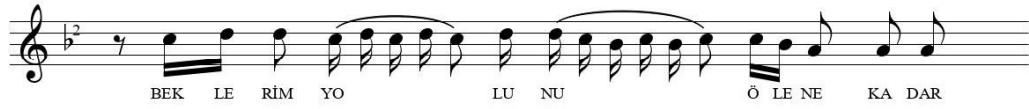
askere gitmiş. Annem babam askere giderken arkasından şöyle bir ağıt yakmış” (Ömer Faruk Gümüş ile kişisel görüşme 25.03.2021) diyerek sözlerini tamamlamıştır. Anne Cennet Gümüş’ün Mahmut Gümüş’ün askere gidişi arkasından yaktığı ağıt şöyledir:

BEKLERİM YOLUNU

1

Kaynak Kişi:
Ömer Faruk Gümüş

Notaya Alan:
Emrah TUNCEL

Şekil 10: Ömer Faruk Gümüş ile kişisel görüşme

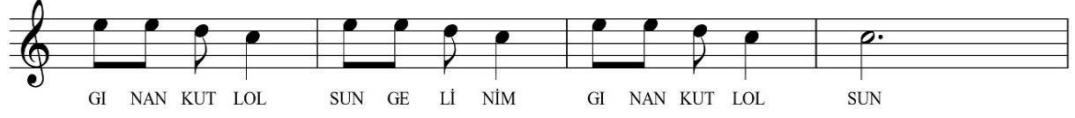
- Bük tün- be li mi de- e ğik- dal- gi bi (11’li hece ölçüsü)
- Da i ma- yı ra dın- ya ban cel- gi bi (11’li hece ölçüsü)
- Ben- sa rar dım-sol dum- a çan- gül- gi bi (11’li hece ölçüsü)
- Bek le rim- yo lu nu- ö le ne- ka dar (11 ‘li hece ölçüsü)
- Eserin karar sesi “La” dır.
- Eser Kerem (Uşşak Makamı) dizisindedir.

4.1.2 Osmaniye/Düziçi Varsak Türkmenlerinin Kırık Havaları

Türk Halk Müziği’nde kırık havaları Tatyüz (2001) “belirli bir ölçüsü ve ritmi olan, belirli ezgi kalıpları içerisinde, belirli kurallara göre seyreden, düzenli bir ritim özelliği gösteren ezgilerdir”(8) şeklinde ifade etmiştir. Kırık/usullü havalarını Artun (2009) şu şekilde aktarmıştır; “bölgelere göre değişiklik adlar alır: Karadeniz’de “zeybek” Ordu, Giresun, Marmara ve Trakya’da “karşılama”, Erzurum yöresinde “Sümmani”, Isparta ve Eğridir yöresinde “dattiri” adını alır”(s:134).

Ülkemizin nerdeyse tamamında rastlanan kırık hava formuna çalışma alanımız olan Osmaniye/Düziçi’nde de rastlanmaktadır. Yörede işlenen konu, icra edilen yöresel saz farlılıkları gibi birçok form ve yapıda karşımıza çıkmaktadır.

Adnan İslah ile yapılan kişisel görüşmelerde Adnan İslah Varsak kadınlarının gelin alıp verme törenlerinde yapmış oldukları eski bir gelenekten bahsetmiştir. Bu gelenek, gelinin baba evinden çıktıktan sonra damat evine getirildiğinde eve girmeden

Şekil 11 Gelin Övme Nota

Fatma Gümüş’ün aktardığı bir başka eser ise kırık hava formundaki “İki bacının Guzusu”’dur.

“1968’ de bir kavga sonucu iki bacının oğlu kimseye zarar vermediği halde mahkûm oluyor diğeri ise oda babam Mahmut Gümüş ateş açılması ardından babam da olaydan yaralı kurtuluyor. Daha sonra kendisine ateş eden kişiyi tahrayla⁴ et keser gibi kesiyor. Bu iki bacının çocuklarının ismi Mahmut, bacıların ismi ise Fatma dır. Bizde Fatma çoktur. Büyük Fatma babaannem yatalak hasta felçliydi. Ben o zamanlar 9 yaşında falandım ama yanımda kim ne söylerse hemen hafızama alırdım. Ben o yaşlardan annem çalıştığı için babaannem ve üç kardeşime bakıyordum. Bir gün bir araba kapıda durdu. O zamanlar evin önüne araba gelmesi durması çok güzel bir olaydı. Arabadan inen kadını tanıyordum Adnan İslah’ın annesi babaannemin bacısı yani eve girdiği sırada koca annem⁵ ile aralarında bir kapı kadar mesafe kaldı daha hoş bet etmeden birbirlerine şu ağıtı söylediler” (Fatma Gümüş ile kişisel görüşme 21.03.2021) arkasından şu ağıt havalandırıldı;

⁴ Tahra: yörede kullanılan kesici bir alet.

⁵ Koca anne: Babaanne

İKİ BACININ GUZUSU

1

Kaynak Kişiler:
Adnan İslah
Fatma Gümüş

Notaya Alan
Emrah TUNCEL

AL NİN DA SA RI GA Zİ Sİ İ ÇİM DENÇİK MA Sİ Zİ Sİ
YE SİR KA DI A DA NA DA
İ Kİ BA CI NIN GU ZU SU YE SİR GAL DI A DA NA DA
İ Kİ BA CI NIN GU ZU SU GÜN GEL Dİ VUR DU GAR Şİ MA
NE ÇE İŞ GEL Dİ BA Şİ MA
GA RA TOP RA Gİ DÖ ŞÜ ME
İN DİR SE LER BUN DAN İ Yİ GA RA TOP RA Gİ DÖ ŞÜ ME
İN DİR SE LER BUN DAN İ Yİ GE LİN HE LE Bİ ZİM KIZ LAR

ZEH ME Rİ DE DÖ NER BUZ LAR

A NAM GI Zİ YOL CU OL MUŞ

MAH MU DU N GÜ NÜ GÖZ LER A NAM GI Zİ YOL CU OL MUŞ

MAH MU DU N GÜ NÜ GÖZ LER MA LAT YA NIN KÖP RÜ SÜ CE

YI KIL MA SIN VA RA NA CA

AL LA HIM BE Nİ ÖL DÜR ME

MAH MUT OĞ LUM GE LE NE CE AL LA HIM BE Nİ ÖL DÜR ME

MAH MUT OĞ LUM GE LE Sİ CE GAR DA ŞI MIN A DI BE KİR

MEV LA YA E DE RİM ŞÜ KÜR

A LEM DEN EY LE SE Fİ KİR

VAL LA HA KALK MAM YE RİM DEN A LEM DEN EY LE SE Fİ KİR

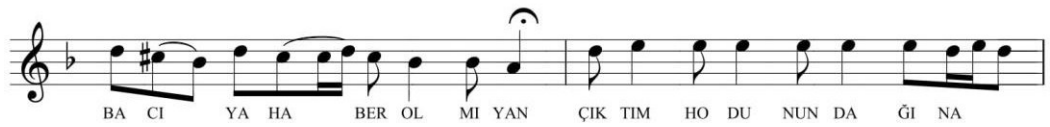
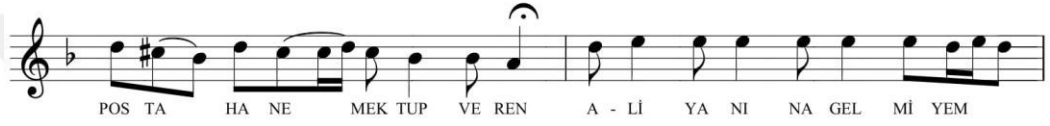
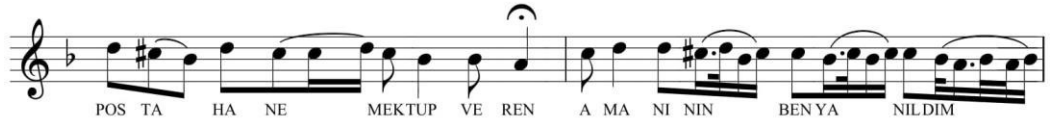
VAL LA HA KALK MAM YE RİM DEN CE BİN DE KUR ŞUN KA Mİ

YAK TI A LE Mİ A LE Mİ

BEN OĞ LU MUN YAN DAN GEL DİM

TEY ZE Sİ NE VAR SE LA MI BEN OĞ LU MUN YAN DAN GEL DİM

TEY ZE Sİ NE VAR SE LA MI MA LAT YA YA GE DEN T REN

DAĞ LAR BA NA DERT VER Rİ YOR
 MUH TAR OL MUŞ BA BAM OĞ LU
 TE Cİ Rİ YE YURT VE Rİ YOR MUH TAR OL MUŞ BA BAM OĞ LU
 TE Cİ Rİ YE YURT VE Rİ YOR

Şekil 12: İki Bacının Guzusu Nota

- Eserin karar sesi “La” olarak notaya alınmıştır.
- Al nın da-sa rı – ga zi si (8’li hece ölçüsü)
- İ çim den- çık maz- a cı sı (8’li hece ölçüsü)
- Garip (Hicaz Makamı) dizisinde eser seslendirilmiştir.

Elife Hanım 1965 yılında Osmaniye’nin Gümüş Varsak köyünde doğmuştur. Evli ve dört çocuk annesidir. İlkokul mezunu ve ev hanımıdır. Eşi Adnan Bey 1961 yıl doğumludur. İsmi Adnan Menderes’ten aldığı ifade etmiştir. Ülkemizdeki büyük firmalarda çeşitli pozisyonlarda çalışmıştır. Yurt dışı görevlerinde ise yönetici olarak görev almıştır. Emekli olmuştur ve şuan eşi Elife Hanım ile birlikte ve yaşamlarına Osmaniye/Düziçi’nde devam etmektedirler.

Elife Hanım babaannesinden sık sık dinlediği Ali dedesinin hikâyesini ve Çanakkale Harbinde şehit olması üzerine yakılan ağıtın hikâyesini şu şekilde aktarmıştır:

Şekil 13: Elife İslah ve Adnan İslah ile kişisel görüşme

“Ali dedem Yemen Harbinde 7 yıl kaldıktan sonra araya araya memleketi buluyor. Bu 7 yıllık süreç içerisinde herkes onu öldü olarak kabul etti. Eve döndüğünde kimse onu tanıyamamış hatta dilenci sanmışlar “Şu dilenciye bişiler verinde gitsin” demişler. Gözlerinin içerisine baktıktan sonra Ali Ağam bu! diyerek sarılıyorlar hemen içeri alıp yıkayıp, yedirip içirdikten karnını doyurduktan sonra evde adeta bir düğün havası oluyordu. Sonrasında 27, 28 yaşlarında bunu evlendirelim diyorlar. Akrabalarda babamın dayısının kızı ile dedem kış aylarında yaylada kalırken evlendirip Gümüş köyüne gelin getiriyorlar. Gelin Ali’yi hiç görmeden evlenmiş. Gelin eve geldiğinde 7 kız 7 oğlan varmış Ali ağamı da hiç tanımadığı için kimseye bir şey diyememiş. O sırada oğlanlardan birinin su içme şeklinden rahatsız olduğu için kendi kendine bunda hiç durmam demiş. Evdeki oğlanlardan hiç biri babaannemin yanına gelmediği için babaannem de Bunların hiçbiri kocam değil! demiş. Aradan uzun zaman geçmesine rağmen babaannem kocasının kim olduğunu soramamış. Bir gün Ali Ağam geliyor demişler. Evde büyük hazırlık... Kuzular kesilmiş, çorbalar kaynamış. Yine bir düğün havası ortamında beklemişler. Ali dedem geldiğinde babaannem görür görmez çok sevmiş dedeme adeta âşık olmuş. Bu evlilikten 3 evlatları olmuş. İkiz doğan bebeklerden bir tanesi yaşamını kaybetmiş ve diğer bebeklere Ayşe ve Safiye isimleri verilmiş. Çocuklar 2 ile 3 yaşlarına geldiğinde muhtarlara Çanakkale Harbi’nin bildirileri gelmeye başlamış. Evde eli silah tutan herkesin gideceği haberi gelmiş. Ali dedem zaten şehit olayı çok istediğinden hemen gidip ismini yazdırmış en önde giden kabile arasında yerini almış. Tren istasyonunda Çanakkale’ye gidecek askerin hepsi toplanmış aç,

susuz bekleyiş başlamış. Ali dedem köye haber yollayıp askerlerin burada çok aç olduğu çörek yapılması, yağ basılmasını istemiş. Trenin ne zaman geleceği belli değilmiş. Köyden gelen bazlamaların arasına yağ sürülüp askerlere dağıtılmış. Babaannem kara trenin gelişini adeta bir mahşer yeri gibi anlatırdı. Askere gidenler 12 ila 13 yaşlarında çocukların da olduğunu söylerdi. Artık veda zamanı gelmiş. Ali dedem hiçbir namaz vaktini kaçırmazmış. Namazlağı (Seccade)sını almış, gece de soğuk olması durumunda üzerime örterim deyip vedalaşmış ve gitmiş. Aradan 3 ay geçmesine rağmen Ali dedemden hiçbir haber alamamışlar. Muhtara gitmişler ve hiç haberin olmadığını herkesin künyesinin geldiğini Ali'nin ise daha gelmediğini öğrenmişler. Ve korkulan olmuş Ali'nin şehit haberi gelmiş. Cönk Bayırında elinde Türk Bayrağı ile tellerde 3 gün ölüsü kalmış. Babaannem Ali dedeme hep âşıkta. Kim öldürdü, kaç gâvur öldürdün diye hep söylerdi aklını kaybetti onu hiç unutmadı”(Elife ve Adnan Islah ile kişisel görüşme, 23.03.2021) diyerek sözlerini bitirmiş ve arkasından babaannesinin Ali dedesine yaktığı ağıtı Kahraman Ali (Çanakkale Şehidi)' nin ağıtını havalandırdı.

Kahraman Ali"ye Ağıt(Çanakkale Şehidi)

Kaynak Kişiler: Elife İSLAH, Fatma GÜMÜŞ

Notaya Alan:
Emrah TUNCEL

♩ = 80

AĞ ZU BU NU GIY DİM O LA

BA CI LA RI DUY DUM O LA YI KI

LA SI GAR LI DAĞ LAR

O NU NA N DOY DU M O LA

DÜŞ MAN LAR Sİ LA Sİ KAR

YA O DA BA RUT SU KO KAR İS TAN

BU DA KA LAN E ŞİM

YA YA RA NI KİM LE SA RAR

Şekil 14: Çanakkale Şehidi Kahraman Ali'ye Ağıt

- Ağ- zu bu nu- giy dim o la (8'li hece ölçüsü)
- Ba cı la rı- duy dum- o la (8'li hece ölçüsü)
- Yı kı la sı- gar lı- dağ lar (8'li hece ölçüsü)
- O nu nan- doy dum- o la (7'li hece ölçüsü)

- Eser “La” karar notaya alınmıştır.
- Kürdi ve hicaz makamı beraber kullanılmış, ilk bölüm kürdi ağırlıklı, bitiş kısmı hicaz ağırlıklı seslendirilmiş ve notaya alınmıştır.

4.1.3 Çukurova Âşıklık Geleneği ve Varsaklar

Âşıklık geleneği de birçok gelenekte olduğu gibi zaman zaman devinim içerisinde olmuş, ancak asırlar boyu yaşamaya devam etmiş sözlü geleneğin en önemli kollarındandır. Türk edebiyatında, âşıklık geleneği yazılı ve sözlü kültürün en önemli unsurları içerisinde yer almaktadır. Yüzyıllarca belirli kuralları olan bu gelenek, âşıklar tarafından icra edilerek günümüze kadar yaşatılmış halen de yaşatılmaya devam etmektedir.

Türkçe sözlükte; bir kimse veya bir şeye aşırı sevgi bağlılık duyan kimse, halk içinde yetişen, deyişlerini sazla söyleyen dalgın kalender kimse (Türkçe Sözlük c.1, 1968: 97). Türk Dil ve Tarih Ansiklopedisinde “aşık” tanımını; herhanigibir hazırlığı olmadan saz eşliğinde şiir okuyan, hikaye, anlatan, şahıslara verilen isim, tasaavvufi olarak Allah’ın cemal ve celal sıfatlarına yani azamet ve heybet sıfatlarına tutkun olan insan (Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi c.1, 1971: 186) tanımlamalarından yararlanılmıştır.

Bu tanımlamara ek olarak Artun (2006) çalışmasında Âşık ve Âşıklık Geleneğini; “Adana’da âşıklar, sazlı (telden), sazsız (dilden), doğaçlama yoluyla, kalemle, (yazarak) veya bu özelliklerin birkaçını birden taşıyan ve Âşıklık Geleneğine bağlı olarak şiir söyleyen halk sanatçısıdır”. Âşıklık geleneği “Âşıkları yönlendiren kuralların bütününe denir”(s:381).

Bu geleneğin temsilcileri olan aşıklarımızı Gönen (2009): “Bu geleneğin temsilcileri, yani âşıklarımızı; irticalen şiir söyleyebilen, saz çalabilen, gerektiğinde atışma yapabilen, hikâye tasnif edebilen, geleneğin içinde yetişen ve geleneğin birçok farklı türünde ürünler verebilen şairler diye tanımlayabiliriz.” (s: 260).

Âşık sözcüğüne Anadolu’ da 13. Yüzyıldan sonra karşılaşmaktayız. Türkçemizdeki kelime anlamı halk ozanına karşılık gelmektedir. Anadolu’da “ozan” denildiğinde saz çalarak şiir okuyan, hikâyeler anlatan gezici şairlere âşık denilmekteydi. Âşıklar dost meclislerde, eğlencelerde, şenliklerde, kervansaraylarda, kahvehanelerde, bir araya gelerek ustalarından el alarak irticalen şiirler söylerdi.

Âşıklık geleneği 20. yüzyılda etkinliğini korumaktadır. Teknolojinin her geçen gün hızla gelişmesi, internet, televizyon, radyo gibi kitle iletişim araçlarına ulaşmanın kolaylaşması, bu geleneğin yaşatılmasına sekte vursa da günümüzde etkisini halen sürdürmektedir. Bu kültürün yaşatılmasında şüphesiz ki günümüzde faaliyetlerini sürdüren ve âşıkları bir araya getiren festivaller, şenlikler, âşıklık bayramları gibi etkinlikleri sıralamak yanlış olmayacaktır. Konu olarak güncel, toplumca yaşanan sorunları sazları ve sözleriyle dile getirmeye devam etmektedirler. Âşıklar şiirlerinde genellikle “aşk, özlem, gurbet, yaşam sıkıntıları, göç” gibi konuları işlemektedirler. İçinde bulunduğumuz yüzyıl içerisinde yetişmiş en önemli âşıkların bazılarında bahsetmemiz gerekirse Âşık Veysel Şatıroğlu, Mahsuni Şerif, Davut Suları, Murat Çobanoğlu, Reyhani isimleri söylenebilir.

Âşık geleneğinin en önemli unsurlarından birisi de kullanılan mahlastır. Âşık kendi isim soy ismi ile değil de mahlası ile çağrılıyor anımsanıyorsa bu âşığın kabul gördüğünün güçlü bir göstergesidir. Doğaner çalışmasında “Eğer âşık mahlası ile anılmıyorsa bu da âşıklık kimliğinin belirginleşmediği anlamına gelir” (Doğaner, 2020, s. 30) ifadesini kullanmıştır. Âşık Meşgul Veli İmir yöresinde “Meşgul” mahlasıyla bilinir. Düziçi ilçesinin bir başka önemli âşıkların birisi de Âşık Mustafa Akpınar’dır. Canlı (2021); Türk Dili ve Edebiyatı ana bilim dalı yüksek lisans tez çalışmasında Âşık Mustafa Akpınar’ın hayatı, sanatı ve şiirlerini çalışmıştır. Literatür çalışmalarında karşılaştığımız ilgili tez çalışması Âşık Mustafa Akpınar’ın da Varsak olduğunu dair Canlı çalışmasında şöyle yer vermiştir;

“1975 yılında Mustafa Akpınar inşaatta çalışırken iş arkadaşı ile arasında bir konuşma geçer ve bunun üzerine bu şiiri söyler. Konuşma içinde geçen şu cümle âşığın şiir yazmasına sebep olan cümledir: “ Arkadaşı Lehçen konuşma biçimin bizi tutmuyor. Sen nerelisin? Varsaklı mısın?” buna karşılık Mustafa Akpınar şu cevabı verir “Mustafa Akpınar: Elhamdülillah Varsaklıyım, Varsak’ım. Sıkıntın ne? Bir şiir okuyum da dinle” ve hemen arkasından şiiri okur. (Canlı, 2021: 130)

Varsaklı

İyi dinle dostum benim farkımı

Bindiğim küheylan tayım Varsaklı

İngiliz Fransız bilir ırkımı

Türk'üm Müslümanım soyum Varsaklı

Herkese açıktır gönül bulvarı

Vatandır ülkedir hep ahu zarı

Saçın yana tarar giyer şalvarı

Ayakta yemeni giyim Varsaklı

Kişinin sılası olmazsa eğer

Vatansız aslanı çakal da boğar

Kızıl kan bayrağım canımı değer

Cephede Mehmedim dayım Varsaklı

Toprakta şehidim göklerde gülüm

Ülke bize namus, vız gelir ölüm

Osmaniye Düziçi vatanım ilim

Gümüş merkezdenim köyüm Varsaklı

Ben insana insan gibi bakarım

Bize yan bakanı yakar yıkarım

Düşmanı alır Akdeniz'e dökerim

O da el de değil huyum Varsaklı

Dert Ozanı der ki dayı heybetli

Yiğitler cephede anlar dertli

Vatan bayrak bizde candan kıymetli

Anladım mı şimdi neyim Varsaklı (Canlı, 2021: 130)

Varsak Güzeli

Seherin vaktinde bir güzel gördüm

Burcu burcu kokar Varsak güzeli

Yasemin kokulu adını sordum

Kaş altından bakar Varsak güzeli

İbrişim kuşağı olsam belinde

Bülbül olup kalsam gonca gülüne

Köle olup dursam onun elinde

Kül edip yakar Varsak güzeli

Cilve eder öldürecek nazları

Zülüfler gıpta eder çakır gözleri

Şekerden kaymaktan tatlı sözleri

Baldudaktan döker Varsak güzeli

Yüz görünür mihrabını kaldırır

Seni gören var ya aşktan çıldırır

Kaş altından bakışları öldürür

Suyoluna çıkar Varsak güzeli

Yönünü çevirme kaşın kaldırıp

Geri dönme goncaları soldurup

Çekip gitme Dert Ozanı öldürüp

Canım candan bıkar Varsak güzeli (Canlı, 2021: 146)

4.1.3.1 Varsak Âşık Meşgul Veli İMİR

Kendisi de bir Varsak olan Veli İmir, aslen Feke'nin eski ismiyle Menge şimdiki ismi ile Koçer köyünde, kimlikte kaydedilen 1965 yılında dünyaya gelmiştir. Çocukluk yılları köyde geçmiştir. Köyde ilkokul eğitimi tamamladıktan sonra 4 yıl köyde çobanlık yapmıştır. Çobanlıktan yaklaşık bir yıl sonra Kozan İmam hatip Lisesine kayıt olmuştur. İmam Hatip eğitimini 7 yılda tamamlamıştır. Köyde çobanlık yaptığı dönemlerde aşıklığa merak salmasını şu şekilde anlatmıştır;

“Evimizde bir pikap vardı ve çok fazla âşık türküleri dinlerdim. Bir gece rüyamda bade içtim. O bade içmemden sonra İmam hatip eğitimim sırasında Türkçe öğretmenlerimin koltuklarına sokulurdum Şiir yazmaya başladım. Kafiye, heceyi, nesir nedir, nazim nedir bilmiyordum. Türkçe öğretmenlerimden bunları öğrenerek içimdeki de bu hevesle merakım daha da ilerledi.(Âşık Meşgul Veli İmir ile Kişisel Görüşme 01.04.2021)

İmam hatip eğitimini tamamladıktan sonra Gazi Eğitim Fakültesi Kırşehir Eğitim Yüksekokulunu kazanmıştır. Lisans eğitimini tamamladıktan sonra Ağrı-Patnos'a ataması yapılmış ve öğretmen olarak göreve başlamıştır. Günümüzde Kozanın Hacıbeyli beldesinde bir ortaokul 'da okul müdürü olarak görevine devam etmektedir. 2000 yılında Türkçe öğretmenliğini tamamlamıştır. 2004 yılında uzman öğretmenlik sınavına girerek uzman öğretmen olmuştur. 2012 yılında Ankara 'da Kültür Bakanlığının açmış olduğu Âşık-Şair sınavını kazanarak Kültür Bakanlığının aşığı olarak hayatını devam ettirmektedir. Mahlasını rüyasında Meşgul Veli olarak görmüş ve devam ettirmiştir. Enstrüman olarak ise bağlama çalmaktadır. Bağlama eğitimine nasıl başladınız sorusuna şu şekilde cevap vermektedir;

“Köyde ortaokuldaki Fatih Aydoğan öğretmenimden notları, 2lik, 4lük, 8lik notaları, sus işaretlerini öğrendim. Köyde düven sürerken harmanda dirgenin sapına da öğrendiğim notaları do-re-mi-fa-sol-la-si diye yazardım. 1980 Yaşar abim bana eski bir saz hediye etti. Kendi çabalarımda bir şeyler yapmaya, öğrenmeye çalıştım ancak hiçbir zaman profesyonel bir hocadan eğitim almadım. Ancak herhangi bir yerde saz çalındığını gördüğümde o kişinin dizinin dibine oturur, nasıl ve ne şekilde çaldığını izlerdim”(Âşık Meşgul Veli İmir ile Kişisel Görüşme, 01.04.2021) sözleriyle bağlama çalmaya başlama hikâyesini anlatmıştır.

Âşık Meşgul Veli İmir ile yaptığımız kişisel görüşmelerde şiirlerinin yüzde 99'unu yaşanmışlıklardan yazdığını söylemiştir. Yazmış olduğu birçok şiir ve destanı vardır. Adana da faaliyet gösteren Varsaklar Derneği'nin bir ayağı da Kozan'da 2007 yılında kurulmuş, divan başkanı olarak da Veli İmir görev almıştır. Yaklaşık olarak 4 ila 5 yıl faaliyet gösteren bu dernekte, müzikal etkinliklere Âşıklar çağrılmış ve çeşitli etkinlikler yapılmış ancak faaliyetlerini kısa süre içerisinde durdurma kararı almışlardır.

Adana'nın Kozan ilçesindeki Varsak düğünlerinde de Osmaniye-Düziçi'nde olduğu gibi 1990'lı yıllara kadar davul-zurnanın icra edildiği tespit edilmiştir. Ancak günümüzdeki düğünlerde birçok bölgemizde de olduğu gibi değişimler yaşanmış ve çok az düğünlerde rastlanılmaktadır. Düğün salonlarında yapılan düğünlerde ise "klavye- org" kullanılmaktadır. Çok istisnai durum olarak ise yöre düğünlerinde Karadeniz kemençesine rastlanılmış ancak icra özellikleri bakımından bilinen Karadeniz kemençesinden farklı icra edildiğinden bahsedilmiştir. Pandemi koşullarının ağır geçtiği günümüz şartlarında herhangi bir kayda ulaşılamamıştır. Yapılan tespitler kişisel görüşmelerden elde edilenin ötesine geçememiştir. Adana Varsaklar Derneğinde ise bu kemençe' nin bir örneğinin derneğe hediye edildiği tespit edilmiştir.

Âşık Meşgul Veli İmir ile kişisel görüşmeler Osmaniye/Düziçi'nde gerçekleştirilmiş olup, yazmış olduğu şiirlerinden, bestelerinden bazılarını seslendirmiş, yaşanmış olaylardan kaleme aldığı destanlarını ve destanlarının hikâyelerini anlatmış, sazı ve sözüyle örneklemelemlerde bulunmuştur.

DÜŞTÜĞÜMDE ELDEN TUTMAYAN DOSTU

Kaynak Kişi : Âşık Meşgul Veli İMİR

Notaya Alan:
Emrah TUNCEL

Beste : Âşık Meşgul Veli İMİR

DÜŞ T Ü Ğ Ü M D E E L D E N
D O S T A Ğ I D E N Y O L L A

T U T M A Y A N D O S T U İ Ş T E M E M G E L M E S İ N
R I M D A D U R U R S A U Ç U R U M U N B A L A

G E R E K S İ Z G E R E K S İ Z G A Y R I
A N E Y V U R U R S A

15 MU HA NE TE MU TA Ç E T MEK SE KA S TI

17 YŪ ZŪ ME GŪL ME ŞİN GE REK SİZ GA Y RI

19 DOS TA Ğİ DEN YOL LA RI M DA DU RUR SA

21 U ÇU RU MU N BA Ş LA RI N DA VU RUR SA

23 A NEY VU RUR SA SEV Ğİ Dİ YE BİR DE

25 KA N KUS TU RU R SA GÖ Z YA ŞIM SIL ME SİN

27 1. GE REK SİZ GAY RI 2. GE REK SİZ GAY RI

Şekil 15: Düşüğümde Elden Tutmayan Dostu Notası

- Parçanın karar sesi “La” olarak kabul edilip dikte edilmiştir.
- Kırık havanın Kerem (Hüseyni Makamı) dizisi olarak tespit edilmiştir.

ÂŞIK MEYDANA ÇIKINCA

Kaynak Kişi : Âşık Meşgul Veli İmir

Notaya Alan:
Emrah TUNCEL

♩ = 100

Şekil 16: Âşık meydana çıkınca Nota

- Âşık Meşgul Veli İmirden derlenen iki bestesi karar sesi “La” olarak notaya alınmıştır.
- Notaya aldığımız iki eserimizin Kerem (Hüseyni Makamı) dizisinde çalınıp söylendiği tespit edilmiştir.
- Eserlerinde “tavsiye” ve” sitem etme” temalarının işlendiği tespit edilmiştir.

Anadolu’da yaşanmış olaylar üzerine yazılmış birçok eser vardır. Bu eserler belirli bir geleneğe bağlı kalarak halk tarafında, derin izler bırakırken ezgiler üretmiştir. Destanlar, üretilen bu ezgilerin önemli bir bölümünü teşkil etmektedir.

İslamiyet’in kabulünden sonraki dönem içerisinde birçok kaynakta geçen “destan” kelimesi Farsçada “dâstân” kelimesinin ses ve anlamında yaşanan değişiklikler ile dilimize girmiştir. Halk arasında “destan” farklı birçok anlamda içerisinde kullanılsa da, farklı edebiyat türlerinde geçmişten günümüze süregelen kullanımları mevcuttur. Halk arasında kahramanlık, olağanüstü olayların hikâyelerinin anlatıldığı, halk edebiyatında ise anonim olarak üretilen, heceyle söylenen âşık şiirlerinin halk hikâyesine karşılık gelen ismi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Destan tanımını Elçin (2004) ; “destan (epos), bir boy, ulus (kavim) veya millet hayatında tam estetik hüviyet kazanmamış eser sayılan efsanelerden sonra nazım şeklinde ortaya çıkan en eski halk edebiyatı mahsullerinden biridir” (s: 72) sözleriyle tanımlamıştır.

“Destan terimi, Türkiye Türkçesinden nazım şekli, halk hikâyesi, dini hikâye fikri ve tasavvufi eser, edebi eser, manzum ve mensur tarih, yeni edebiyat alanında genellikle vakaya dayalı uzun şiirler olarak kullanılmaktadır” (Yıldız, 2009: 7). Destanın iki türü vardır. “İlki âşık şiir türlerinden biri olan ‘destan-anlatı’ olarak ifade edilirken, ikincisi çok uzun soluklu bir anlatı olan ‘epik/epos/epope’ de denilen türdür. Oğuzların Dede Korkut Destanı gibi 300 sayfalık büyük serler ikinci tür kapsamındadır” (Vural, 2019:584).

Çobanoğlu (2000);

Âşık tarzı şiir geleneğinde destanlar: Büyük bir çoğunluğu 11 ve 8 li heceli koşma, çok az bir kısmı mani ve pek nadir olarak divane şeklindeki örneklerine rastlanan, 5 veya 7 dörtlükten aşağı olmamak şartıyla 130 hatta 150 kıta hacmindeki örnekleri mevcut olan, konu sınırlaması olmaksızın âşık tarafından destan yapmaya değer bulunan bir vak’ayı, bir cismi veya kavramı hikâye ederek anlatan ve sözlü kültür ortamında, aşığın ele aldığı konuyu anlatım tutumuna bağlı olarak geleneksel âşık havaları eşliğinde icra ettiği nazım türüne destan denilmektedir” (s:3) tanımlamasında bulunmuştur

Çobanoğlu’nun bu tanımlaması üzerine Âşık Meşgul Veli İmir yaşanmış acı bir olay karşısında kaleme aldığı destanını şu şekilde anlatmıştır;

“22 Ağustos 2006 yılı Salı günü sabah erken Kozan’dan Menge (Koçyazı) köyüne oduna giderken kamyonun devrilmesi sonucu yaşamlarını yitiren Orçan’lı Beş kişi hepimizin yüreğine bir acı düşürmüştür. Bu durum karşısında bende şu dizeleri seslendirdim (Âşık Meşgul Veli İmir ile kişisel görüşme);

Orcan Destanı

1

Kaynak Kişi
Âşık Meşgul Veli İmir

Notaya Alan:
Emrah TUNCEL

Sa bah er ken kal kıp

Kam yo na bin di El ve da di ye rek

Gül dü an ne ler Or man cı yı a lıp

2

ge ri ye dön dü Ek me ği a zı ğı

al dı an ne ler al dı an ne ler

Ek me ği a zı ğı al dı an ne ler

Ek me ği a zı ğı al dı an ne ler

al dı an ne ler

The image shows a musical score for a song. It consists of six staves of music in 2/4 time, written in a key with one flat (B-flat). The lyrics are in Turkish and are placed below the notes. The first staff starts with a treble clef and a key signature of one flat. The lyrics are 'ge ri ye dön dü Ek me ği a zı ğı'. The second staff continues with 'al dı an ne ler al dı an ne ler'. The third staff starts with a rest and then 'Ek me ği a zı ğı al dı an ne ler'. The fourth staff continues with 'Ek me ği a zı ğı al dı an ne ler'. The fifth staff continues with 'al dı an ne ler'. The sixth staff continues with 'al dı an ne ler' and ends with a double bar line.

Şekil 17: Orcan'lı Beş Kişinin Acı Destanı

Sabah erken kalkıp kamyona bindi

Elveda diyerek güldü anneler

Ormancıyı alıp geriye döndü

Ekmeği azığı aldı anneler

Elveda diyerek güldü anneler

Ormancıyı alıp geriye döndü

Ekmeği azığı aldı anneler

Odun için Menge köyüne gitti

Kamyonda şoförün uykusu tuttu

Azrail kamyonu aşağı attı

Bayırdan aşağı saldı anneler

Şoför İbrahim'de frene bastı

İçerde olanlar korkudan sustu

Ahmet arabadan yel gibi esti

Kamyon gider diye bildi anneler

Odun için Menge köyüne gitti

Kamyonda şoförün uykusu tuttu

Azrail kamyonu aşağı attı

Bayırdan aşağı saldı anneler

Şoför İbrahim'de frene bastı

İçerde olanlar korkudan sustu

Ahmet arabadan yel gibi esti

Kamyon gider diye bildi anneler

Kamyon çabaladı çırpındı durdu

Şoför gayret etti kendini vurdu

Ahmet kan içinde köye koşuyor

Dereyi tepeyi hızla aşılıyor

Köylü nasıl oldu diye şaşırıyor

Duyanlar çok hızla geldi anneler

Kamyon parça parça derede yatar

Gelen cenazenin elinden tutar

Savcı derki kaza beterden beter

Kaza Orçan'lıyı böldü anneler

Orçan Ahmet gelmiş boyun büküyor

Gözlerinden kanlı yaşlar dökülüyor

Her görenin yüreğini yakıyor

Açılmadan güller soldu anneler

Kamyon gitti dört yüz metre
dereye

İlaç olan yoktur böyle yaraya

Her taraftan insan geldi oraya

Görenler şaşırıp kaldı anneler

İbrahim'le Hamza sarılıp kaldı yatar

Duran kan içinde beterden beter

Selahattin'i de koltuktan atar

Ölenler de şehit oldu anneler

Ormancı meydan da yaralı kalmış

Su isterken köylü vatandaş
bulmuş

Şehadet kelime çekerek ölmüş

Hak'kın huzurunu buldu anneler

Yalvarıp gitti her yanı kırdı
Ora bir Cehennem oldu anneler
Yaralılar İmdat deyip bağırdı durdu
Ahmet Özcan dağa taşa çağırdı
Ormancıya düşen taş çok ağırdı
Cesetler her yanda kaldı anneler

Ambulansa cenazeler yüklendi
Göz yaşları birbirine eklendi
Hastanede görmek için beklendi
Doktor inceleyip kaldı anneler
Korna çala çala cenaze geldi
Mezarın her yanı insanla doldu
Binlerce kişi tabutu aldı
Saf tutup namazı kıldı anneler

MEŞGUL VELİ'm ne söylesem dokunur

Yaralı anneler dertler yakınır

Onlara fatiha her gün okunur

Allah'ın yolunu buldu anneler

Kazada Ölenler: Şoför İbrahim Özkan

Ormancılar: Mehmet Koluçolak, Duran Özcan, Selahattin Dağlı, Hamza Ören

Yaralı: Ahmet Özcan

- Âşık Meşgul Veli İmir'in yazmış olduğu destanda 11'li hece ölçüsü, 14 kıta olarak kaleme aldığı tespit edilmiştir. Yazmış olduğu destanı seslendirmiş ve notaya alınmıştır.
- Destan Kerem (Hüseyni makamı) dizisinde notaya alınmıştır.

4.2 OSMANİYE-DÜZİÇİ VARSAKLARDA ÇALGILAR

Osmaniye/Düziçi ilçesi Varsak Türkmenlerinin, köylerde enstrüman olarak bağlama, cura, düğünlerin bazılarında davul-zurna, bazılarında Karadeniz kemeçe (Karadeniz kemeçe icrasından farklı olarak) kullandıkları bilgisine ulaşılmıştır. Konuyla ilgili olarak Gümüş şunları aktarmıştır;

“Osmaniye Düziçi Varsakları yöre özelliği olarak Kahramanmaraş, Gaziantep Barak, Osmaniye üçgenindeki kimi özellikleri açısından aynılık gösterir. Düğünlerde davul-zurna, dost meclislerinde ise daha çok bağlama, cura icrası yapılırdı. Günümüz

şartlarında teknolojinin hızla ilerlemesi bu gelenekleri hızla azalmasına neden oldu. Düğünler artık meydanlarda değil salonlara taşındı. Salonlarda ise davul zurna yerini klavyeye bıraktı. Davul-zurna çok azalmasına rağmen düğünlerde nadir de olsa çalınmakta. Hatta bu düğün gecelerinde sazlı sözlü geçmiş hikâyeler anlatılır (Ömer Faruk Gümüş ile Kişisel Görüşme 02.06.2021)”.

Kişisel görüşmeler sonrasında, yörede kullanılan enstrümanlarda, değişiklikler olduğu ifade edilmiştir. Teknolojinin hızla ilerlemesi yörede kullanılan geleneksel çalgıların azalmasına hatta giderek yok olmasına neden olmuştur. Birçok bölge de karşılaşılan düğünlerde, klavye ve elektro bağlama çalındığına rastlanmıştır.

SONUÇ

Çalışmamızda gözlem, katılımcı gözlem, görüşme ve literatür taraması yöntemleri kullanılmıştır. Varsak Türkmenlerinin tarihleri ve çalışmamızın başat bölümü olan Osmaniye /Düziçi Varsak Türkmenlerinin müzikal kültürlerinin kayıt altına alınması amaçlanmıştır. Varsak Türkmenleri üzerine müzik alanında yapılmış bir çalışma bulunmadığından, Osmaniye /Düziçi Varsak Türkmenlerinin müzikal kimlikleri üzerine yapılan bu çalışma bir ilk niteliği taşıdığından daha sonra yapılacak olan çalışmalara yardımcı olması amaçlanmıştır. Yapılan bu çalışmada ulaştığımız bütün ağıtlar, kırık havalar, âşık havaları notaya alınmış, notaya alınan eserlerin müzikal analizleri yapılmış ve ağıtlardaki hece ölçüleri ve makamları belirtilmiştir.

Osmaniye/Düziçi Varsak Türkmenlerinin müzikal kimliklerinin incelenmesini amaçlayan bu çalışmada ulaşılan sonuçlar, alt problemlere göre aşağıda sıralanmıştır.

- Araştırmanın birinci problemi olan “Osmaniye/Düziçi Varsak Türkmenlerinden yaşayan müzikal bellek konumundaki kişilere ait bilgiler nelerdir? Sorusundan yola çıkarak kişisel görüşme yaptığımız kişiler ile ilgili bilgiler şu şekildedir: Cennet Gümüş ev hanımıdır ve kayıt altına aldığımız ağıtı vefat eden evlatları için yakmıştır. Fatma Gümüş ev hanımıdır ve hafızasında Varsaklara ait çok türkü bulunmaktadır. Müzikal belleğindeki ezgiler büyükannesi, annesi, babası ve yöredeki mahalli icracılardan dinlediği türkülerle gelişmiştir. Söylediği türkülerini, büyükannesinden dinleyerek öğrendiğini ve nasıl duymuşsa orijinal haline sadık kalarak aktardığını özellikle belirtmiştir. Mahmut Gümüş emeklidir. İleri yaşının vermiş olduğu sağlık sorunlarının da etkisiyle kendisinden ancak bir ağıt alabilmemiz çalışmamız için önem arz etmektedir. Mahmut Gümüş’ün müzikal hafızası ise mahalli sanatçılardan etkilenilmiştir. Ömer Faruk Gümüş, Milli Eğitim Bakanlığı Kazım Demirel Sevgi Özel Eğitim Uygulama Okulunda okul müdürü olarak görev yapmaktadır. Müzikal hafızasını aile bireylerinden küçük yaşlarda dinledikleri ağıtlar, kırık havalardan edinmiştir. Elife İslah ev hanımı, Adnan İslah emeklidir. Yaşamlarını Osmaniye/Düziçi’nde sürdürmektedirler. Müzikal hafızalarını küçük yaşlarda aile bireylerinden dinledikleri ağıtlardan edinmişlerdir. Âşıklık geleneği temsilci olan varsak Âşık Meşgul Veli İmir çocuk yaşlardan itibaren bağlama çalmaya ilgi duymuş ve kendi kendine

bağlama çalmayı öğrenmiş, yöreye ait pek çok türküyü hafızasında bulundurmaktadır.

- Araştırmanın ikinci alt problemi olan “Osmaniye/Düziçi ilçesinde yaşayan Varsak Türkmenlerinin ağıtlarında işlenen konular nelerdir? Sorusundan yola çıkacak olursak; Osmaniye/Düziçi Varsak Türkmenleri konu ve temalarına göre incelediğimizde “ölüm”, “gurbet”, “hasret”, aşığımızdan notaya aldığımız eserlerde ise “nasihat” ve “ güncel yaşanmış olayların” konularının işlendiği tespit edilmiştir.
- Araştırmanın üçüncü alt problemi olan “ Osmaniye/Düziçi ilçesinde yaşayan Varsak Türkmenlerinin müzikal etkinliklerinde kullandıkları çalgılar nelerdir? Sorusundan yola çıkarak elde edilen sonuç; Osmaniye/Düziçi Varsak Türkmenlerinin sazları, Güneydoğu Anadolu bölgesinde kullanılan sazlar ile benzerlik göstermektedir. Yapılan müzikal eğlencelerde, davul ve zurna icra edilmektedir. Ancak teknolojik gelişmelere karşı konulamamış düğün, nişan, sünnet, gibi etkinliklerin hemen hepsinde günümüzde ülkemizin hemen her bölgesinde kullanılan elektro bağlama ve kapalı mekânlarda –düğün salonlarında- ise klavye (org) kullanıldığı gözlenmiştir.
- Araştırmanın dördüncü alt problemi olan “Osmaniye/ Düziçi ilçesinde yaşayan Varsak Türkmenlerinin ağıtlarında kullandıkları makam unsurları nelerdir? Sorusundan yola çıkacak olursak; Osmaniye/Düziçi Varsak Türkmenlerinden derlediğimiz ağıtlarının uşşak, kürdi, hüseyini, hicaz makamlarının kullanıldığı tespit edilmiştir. Çalışmamızın bir diğer bir parçası Osmaniye/Düziçi’nde tanıştığımız ve çalışmalarını kayıt altına alma şansı yakaladığımız yöredeki kültür bakanlığı saz aşığı ve aynı zamanda Varsak Türkmen’i Âşık Meşgul Veli İmir’ den kayıt altına alınan iki eserimizin makamı ise Kerem (Hüseyini Makamı) dizisi olarak tespit edilmiştir. Âşık Meşgul Veli İmir’ den kayıt altına alınan bir başka tür ise yaşanmış olaylar sonucunda kaleme aldığı destandır.
- Araştırmanın beşinci alt problemi olan Osmaniye/Düziçi ilçesinde yaşayan Varsak Türkmenlerinin müzikal etkinliklerinin günümüzde neden eskisi gibi devam ettirilemediğinin nedenleri nelerdir? Sorusundan yola çıkarak elde edilen sonuç; Osmaniye/Düziçi Varsak Türkmenlerinin iskân edilip dağlardan indirilip Osmaniye/ Düziçi ilçesine yerleştirilmelerinin ardından kültürel kimliklerini koruma gayretleri daima devam etmiştir. Alan çalışmamız

sırasında inceleme fırsatımız ve kişisel görüşmelerimizin ışığında gözlem, görüşme, video kayıtlarını incelediğimizde 1990'lı kadar yörede yapılan şenlikler, düğünler, nişan, asker uğurlama gibi müzikal etkinlikler devam etmiştir. Ancak özellikle bu yıllardan sonra gerek iş, gerek sağlık, gerekse eğitim gibi etkenlerden dolayı yurdun çeşitli bölgelerine daha çok ise büyük şehirlere göçler yaşanmıştır. Bu göçlerin de etkisiyle insanların bir araya gelmesi zorlaşmış, dolayısıyla da bir araya gelme güçleşmiş ve zamanla önemini kaybetmeye başlamıştır.

KAYNAKÇA

- Adlim, G. (1994). *Türkiye’de Televizyon Yayınlarının Türk Müzik Kültürüne Etkileri Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,.
- Artun, E. (2006). *Adana Halk Kültürü*. Adana: Ulusoy Matbacılık.
- Artun, E. (2009). *Türk Halk Edebiyatına Giriş*. İstanbul: Kitapevi Yayınevi.
- Atar, K. (2019). *Erzurum Yöresi Ağıtlarının Makamsal Açından İncelenmesi, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Müzik Bilimleri Anasanat Dalı.
- Bağı, R. (2020). *Osmanlı Devleti Nahıl'ından Ürgüp Nahıl Övme Geleneğine*. Konya: Eğitim Yayınevi.
- Berg ve Lune , (2019). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Konya: Eğitim Yayınevi.
- Bilgili, A. S. (1999). Osmanlıya Karşı Bir Türkmen Boyu Tarsus Varsakları. *C.IV*.
- Bülbül, D. (2006). *Düziçi'nde Geçiş Dönemleri (Doğum, Evlenme, Ölüm) Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi*. Niğde: Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili Edebiyat Anabilim Dalı.
- Canlı, H. (2021). *Düziçili Âşık Mustafa Akpınar'ın Hayatı, Sanatı ve Şiirleri Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi*. Osmaniye: Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı.
- Cebeci, S. (2008). Milli Kimlik Bağlamında Din-Kültür İlişkisi. *Akademik İncelemeler*, 1-11.
- Çetinkaya, Y. (2016). *Müziği Düşünmek*. İstanbul: Büyüyen Ay Yayınları.
- Çobanoğlu, Ö. (2000). *Âşık Tarzı Kültür Geleneği ve Detan Türü*. Ankara: Akçağ Basım Yayın.
- Dağaşan ve Aydın, (2017). Göçün Sosyal Hayata Yansımaları: 93 Harbi Döneminde Oltu'dan Tokat'a Bir Göç Hikayesi. O. Köse içinde, *Geçmişten Günümüze Göç II* (s. 737-744). Samsun: Canik Belediyesi Kültür Yayınları.
- Elçin, Ş. (2004). *Halk Edebiyatına Giriş*. Ankara: Akçağ Basım Yayın.

- Erkal, M. E., Baloğlu, B., Baloğlu, F. (1997). *Ansiklopedik Sosyoloji Sözlüğü (Kavramlar)*. İstanbul: Der yayınları.
- Erol ve Işık, (2002). *Arabeskin Anlam Dünyası*. İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Gök, M. (2018, Aralık). *Osmaniye İli Ağızları Ve Söz Varlığı Yayınlanmış Doktora Lisans Tezi*. Kayseri: Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Yeni Türk Dili ve Edebiyatı Bilim Dal.
- Gökbel, A. (2007). *Anadolu'da Varsak Türkmenleri*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi.
- Gönen, S. (2009). Âşık Aliyâr'ın Konya Âşıklık Geleneği İçerisindeki Yeri. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 259-277.
- Görkem, İ. (2001). *Türk Edebiyatında Ağıtlar, Çukurova Ağıtları, Metin-İnceleme*. Ankara: Akçay Yayınları.
- Gümüş, C. (2021, Mart 26). Kişisel görüşme. (E. Tuncel, Röportaj Yapan)
- Gümüş, F. (2021, Mart 26). Kişisel görüşme. (E. Tuncel, Röportaj Yapan)
- Gümüş, F. (2021, Mart 21). Kişisel görüşme. (E. Tuncel, Röportaj Yapan)
- Gümüş, M. (2021, Mart 24). Kişisel görüşme. (E. Tuncel, Röportaj Yapan)
- Gümüş, Ö. F. (2019). *Bir Kara Budun- Varsaklar*. Konya: Uğur Tuna Yayınları.
- Gümüş, Ö. F. (2021, Mart 25). Kişisel görüşme. (E. Tuncel, Röportaj Yapan)
- Gümüş, Ö. F. (2021, Kasım 04). Kişisel görüşme. (E. Tuncel, Röportaj Yapan)
- Halaçoğlu, Y. (2009). *Anadolu'da Aşiretler, Cemaatler, Oymaklar (1453-1650) I*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Haşhaş, S. (2017). *Geleneksel Türk Halk Müziğinde Yörelere Özgü Müzikal Kimlik Saptamaları " Doğu Anadolu Bölgesi Örneği"*, Yayınlanmış Doktora Tezi. Malatya: İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- İmik, Ü. (2011). *Çizgi Film Müziklerinin Yapısal Olarak İncelenmesi ve Değerlendirilmesi. Yayınlanmamış Doktora*. Malatya: İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- İmir, Â. (2021, Nisan 01). Kişisel görüşme. (E. Tuncel, Röportaj Yapan)
- İslah, E., & İslah, A. (2021, Mart 23). Kişisel görüşme. (E. Tuncel, Röportaj Yapan)

- Kaplan, A. (2007). Etnografik Müzik Araştırması. *Karadeniz Araştırmaları*, 113-126.
- Kaplan, A. (2013). *Kültürel Müzikoloji*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Karakurt, D. (2018). *Türk Mitoloji Sözlüğü*. Sivas: Sivas Cumhuriyet Üniversitesi.
- Kurt, Y. (1992). Adana Sancağında Kişi Adları. 169-252.
- Marshall, G. (1999). *Sosyoloji Sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Oswalt, W. H. (1986). *Life Cycles and Lifeways: An Introduction to Cultural Anthropology*. Palo Alto: Mayfield.
- Sakin, O. (2006). *Anadolu'da Türkmenler ve Yörükler*. İstanbul: Toplumsal Dönüşüm Yayınları.
- Saydam, A. (1997). *Kırım ve Kafkas Göçleri (1856-1876)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Sever, M. (2013). *Türk Halk Şiiri*. Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları.
- Söylemez, M. (2020). *Yitik Vatanın Türküleri*. Ankara: Sonçağ Akademi Yayınları.
- Sümer, F. (1972). *Oğuzlar (Türkmenler) Tarihleri, Boy Teşkilâtları, Destanları*. Ankara: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Çoğrafya Fakültesi Yayınları.
- Sümer, F. (1988). Çukur-Ova tarihine dâir araştırmalar. 1-98.
- Sümer, F. (2007). *Ramazanoğulları*. İslam Ansiklopedisi.
- Şenel, S. (1988). Ağıt. Kolektif içinde, *Türkiye Diyanet Varkfı İslam Ansiklopedisi* (s. 470-472). İstanbul: İsam Yayınları.
- Şenesen, R. (2011). Osmaniye/Düziçi'nde Dünden Bugüne Yaylacılık ve Varsak Türkmenlerinin Yayla Göçü. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 267-286.
- Tahtaişleyen, N. (2013). *Anadolu ağıt geleneğinin özellikleri ve kültürel süreklilikteki rolü, Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müzikoloji Ana bilim Dalı Etnomüzikoloji ve Folklor Bilim Dalı.
- Tatyüz, H. (2001). *Niğde yöresi halk türkülerinin melodik yönden incelenmesi, Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi*. Niğde: Sosyal Bilimler Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Ana Bilim Dalı Müzik Eğitimi Bilim Dalı.

- Thompson, P. (1999). *Geçmişin Sesi*. İstanbul: Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı.
- Turan, O. (2014). *Selçuklular Zamanında Türkiye*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi c.1.* (1971). İstanbul.
- Türkçe Sözlük.* (1998). Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Türkçe Sözlük c.1.* (1968). Ankara: TDK.
- Uçan, A. (2000). *Geçmişten Günümüze Türk Müzik Kültürü*. Ankara: Müzik Ansiklopedisi Yayınları.
- Url- 1. (2021, 11 20). *Osmaniye Valiliği*. <http://www.osmaniye.gov.tr/osmaniye-tarihcesi>: <http://www.osmaniye.gov.tr/osmaniye-tarihcesi> adresinden alındı
- Url-2. (2022, Ocak 01). *Milliyet*. <https://www.milliyet.com.tr/egitim/haritalar/osmaniye-haritasi-osmaniye-ilceleri-nelerdir-osmaniye-ilinin-nufusu-kactir-kac-ilcesi-vardir-6306598>: <https://www.milliyet.com.tr/egitim/haritalar/osmaniye-haritasi-osmaniye-ilceleri-nelerdir-osmaniye-ilinin-nufusu-kactir-kac-ilcesi-vardir-6306598> adresinden alındı
- Url-3. (2021, Aralık 22). *Düziçi'nin Tarihi*. <http://www.osmaniye.gov.tr/duzici>: <http://www.osmaniye.gov.tr/duzici> adresinden alındı
- Url-4. (2021, Aralık 05). *Varsak Türkmenleri*. Vikipedi: https://tr.wikipedia.org/wiki/Varsak_T%C3%BCrkmenleri adresinden alındı
- Vural, T. (2019). Niğde İli Destan Geleneğine Müzikolojik Bir Bakış. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 583-599.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2016). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Yıldız, N. (2009). Türk Destancılık Geleneği. *Modern Türklük Araştırma Dergisi*, 7-15.
- Yinanç, M. H. (1944). *Türkiye Tarihi, Selçuklular Devri, I. Anadolu'nun Fethi*. İstanbul.

EKLER

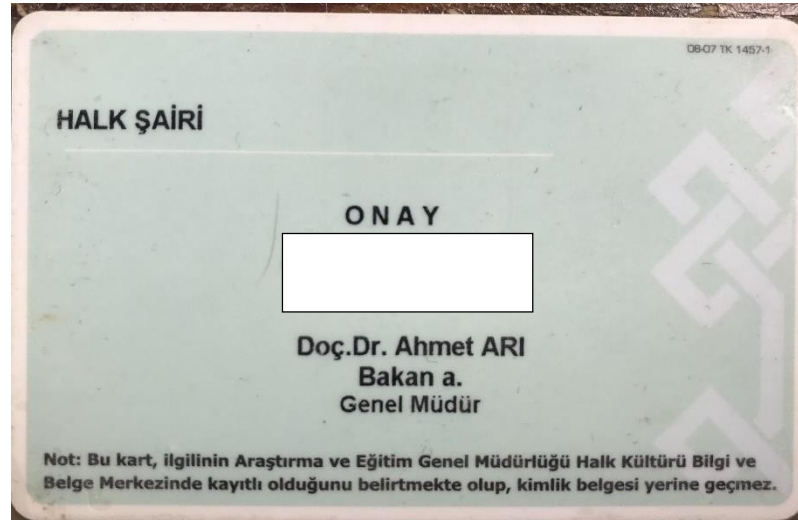
Ek 1. Anadolu'daki Varsak Yurtları Haritası

Cemaat adı	Taife	Grup	Boy	S	H.	M.	Yurdu	San.-Nah.	Kaynak
Üzeyr Cemaati	-	-	Salur	T	18	3	Üzeyr k.	Karaman V.- Eski İl Kaz.	BOA, ADFE, nr. 667, s. 59, Sene 924 (1518-19)
Vakf-ı Yörükân Cemaati	-	-	Kayı	T	17	4	Söğüd Perakendesî!	Kocaeli S.- Yalakâbâd Nah.	BOA, TD, nr. 630, s. 758, sene 999 (1590-91)
Vakkaslu Cemaati	-	-	-	T	13	0	Samut mah. Birgi	Aydın S.- Birgi Kaz.	BOA, TD, nr. 148, s. 368, sene 935 (1528-29)
Vaklı v. Toklu Cemaati	-	-	-	T	0	0	-	-	TKA, TD, nr. 19, vr. 227b, sene 996 (1587-88)
Vanya Yörükleri Cemaati	Vanya Yörükleri	-	-	T	10	1	Vanya k.	Saruhan S.- Adala Kaz.	BOA, TD, nr. 165, s. 293, sene 937 (1530-31)
Vanya Yörükleri Cemaati	Vanya Yörükleri	-	-	T	3	0	-	Saruhan S.- Adala Kaz.	BOA, TD, nr. 165, s. 739, sene 937 (1530-31)
Vanya Yörükleri Cemaati, İdrisler dahi dirler.	Vanya Yörükleri	-	-	T	16	0	-	Saruhan S.- Adala Kaz.	BOA, TD, nr. 165, s. 293, sene 937 (1530-31)
Varsaklu Cemaati	Yenişehir Yörükleri	-	Yaparlı	T	49	12	-	Aydın S.- Yenişehir Kaz.	BOA, TD, nr. 148, s. 660, sene 935 (1528-29)
Varanak v. Bayezid Cemaati	Kıbtîyân	-	Kıbtî	Kıb	19	0	-	Bolu S.	TKA, TD, nr. 19, vr. 226b, sene 996 (1587-88)
Varsak Alilü Cemaati, n.diğer Alilü	Yüzdeciyân Cemaati	-	Varsak	T	8	14	Kalın Ağı k.	Aksaray S.- Koçhisar Nah.	TKA, TD, nr. 131, vr. 183a-b, sene Evail-i Ca 992 (Mayıs 1584)
Varsak Cemaati	-	-	Varsak	T	2	0	Eski Yörük ile beraber	Alaiye S.- Manavgat Kaz.	TKA, VCD, nr. 130, vr. 43a, sene 15 Ş 1133 (11 Haziran 1721)
Varsak Cemaati	-	-	Varsak	T	0	0	Çeğimer k.?, Gül kemer m. n. diğeri Üç kapu yaylağı	Niğde S.- Şamardı Nah.	TKA, VCD, nr. 135, vr. 89a, sene 992 (1584-85)
Varsak Cemaati, be-nam-ı Göbellü	-	-	Varsak	T	18	0	Kars Sancığı'nda	Sivas (Yeni il) Kaz.- Eşkinçiyân N.	EV. HMH. nr. 394, s. 4b
Varsak Cemaati	-	-	Varsak	T	21	8	Varsak	Sivas (Yeni il) S.- Budaklı Nah.	BOA, TD, nr. 322, s. 67-68, sene 967 (1559-60)
Varsak Cemaati be-nam-ı Güllü	-	-	Varsak	T	11	0	-	Sivas (Yeni il) Kaz.	BOA, MAD, nr. 6159, s. 183, (Üç Tahrir; 2.) sene 1054 (1644)
Varsak Güllü Cemaati (mezbur)	-	-	Varsak	T	4	0	-	Sivas (Yeni il) Kaz.	BOA, MAD, nr. 6159, s. 183, (Üç Tahrir; 2.) sene 1054 (1644)

Cemaat adı	Taife	Grup	Boy	S	H.	M.	Yurdu	San.-Nah.	Kaynak
Varsak Güllü Cemaati (mezbur)	-	-	Varsak	T	14	0	Yağribasan m.	Sivas (Yeni il) Kaz.	BOA, MAD, nr. 6159, s. 183, (Üç Tahrir; 2.) sene 1054 (1644)
Varsak Hoşkadem Cemaati	Atçeken Yörükleri	Atçeken Yörükleri	Varsak	T	0	0	Katırcı k.	Aksaray 5.	TKA, TD, nr. 131, vr. 39a, sene Evail-i Ca 992 (Mayıs 1584)
Varsak Hoşkadem Cemaati (Perakende)	Atçeken Yörükleri	Atçeken Yörükleri	Varsak	T	31	0	Mahmud Oğlan m., Katırcı m. (Ek), Canik Kuyusu.	Karaman V.- Eski İl Kaz.	BOA,TD,nr. 1061, s. 36-37, sene 928 (1521-22)
Varsak İlyaslı Cemaati, (n.dığer Varsak Alilü)	-	-	Varsak	T	7	2	-	Karaman V.- Aksaray Kaz.	BOA,TD,nr. 1061, s. 227, sene 928 (1521-22)
Varsak n.dığer Farsak Cemaati	-	-	Varsak	T	7	5	-	Karesi S.- Manyas Nah.	TKA, TD, nr. 152, vr. 248a, sene Evahir-i M 981 (Mayıs 1573)
Varsak-ı Sekilnar Cemaati ?	Varsak Yörükleri	-	Varsak	T	200	135	-	Teke S.- Antalya Kaz.	TKA, TD, nr. 107, vr. 20b-22b, sene 5 S 976 (30 Temmuz 1568)
Varsakan (Farsağan) Cemaati	-	-	Varsak	T	2	1	-	Karaman V. Ereğli Kaz.	BOA,TD,nr. 1061, s. 237, sene 928 (1521-22)
Varsakan (Farsağan) Cemaati	Yüzdeciyân Cemaati	-	Varsak	T	3	1	-	Konya S.- Ereğli Kaz.	TKA, TD, nr. 131, vr. 189b, sene Evail-i Ca 992 (Mayıs 1584)
Varsakan Cemaati	Atçeken Yörükleri	Atçeken Yörükleri	Varsak	T	69	0	Koylu m. Kalık m.	Karaman V.- Turgud Kaz.	BOA,TD,nr. 1061, s. 127-128, sene 928 (1521-22)
Varsaklar Cemaati	Yüzdeciyân Cemaati	-	Varsak	T	0	0	Yassı Viran k.	Aksaray S.- Koçhisar Nah.	TKA, TD, nr. 131, vr. 151b, sene Evail-i Ca 992 (Mayıs 1584)
Varsaklı Cemaati	Atçeken Yörükleri	Atçeken Yörükleri	Varsak	T	24	0	Balık k.	Konya S.- Bayburd Kaz.	BOA, TD, nr. 636, s. 157b, sene Evâ-hir-i M 1000 (Ka-sım 1591)
Varsaklı Cemaati	Atçeken Yörükleri	Atçeken Yörükleri	Varsak	T	17	0	Kallı k.	Konya S.- Bayburd Kaz.	BOA, TD, nr. 636, s. 158a, sene Evâ-hir-i M 1000 (Ka-sım 1591)
Varsaklı Cemaati	Atçeken Yörükleri	Atçeken Yörükleri	Varsak	T	1	0	Yağlı k.	Konya S.- Bayburd Kaz.	BOA, TD, nr. 636, s. 158a, sene Evâ-hir-i M 1000 (Ka-sım 1591)
Varsaklı Cemaati	Atçeken Yörükleri	Atçeken Yörükleri	Varsak	T	1	0	Zengân k.	Konya S.- Turgud Kaz.	BOA, TD, nr. 636, s. 158a, sene Evâ-hir-i M 1000 (Ka-sım 1591)
Varsaklı Cemaati	Atçeken Yörükleri	Atçeken Yörükleri	Varsak	T	7	0	Demirci k.	Konya S.- Konya Sah-rası Nah.	BOA, TD, nr. 636, s. 157b-158a, sene Evâ-hir-i M 1000 (Ka-sım 1591)

Cemaat adı	Taife	Grup	Boy	S	H.	M.	Yurdu	San.-Nah.	Kaynak
Varsaklı Cemaati	Atçeken Yörükleri	Atçeken Yörükleri	Varsak	T	11	0	Arpalar k.	Konya S.-Konya Sahrası Nah.	BOA, TD, nr. 636, s. 157b, sene Evâhir-i M 1000 (Kasım 1591)
Varsaklı Cemaati	Atçeken Yörükleri	Atçeken Yörükleri	Varsak	T	10	0	Kasım Dam k.	Konya S.-Konya Sahrası Nah.	BOA, TD, nr. 636, s. 157, sene Evâhir-i M 1000 (Kasım 1591)
Varsaklı Cemaati	Atçeken Yörükleri	Atçeken Yörükleri	Varsak	T	15	0	Hoca Depesi k.	Konya S.-Konya Sahrası Nah.	BOA, TD, nr. 636, s. 158a, sene Evâhir-i M 1000 (Kasım 1591)
Varsaklı Cemaati	Atçeken Yörükleri	Atçeken Yörükleri	Varsak	T	0	0	Döğen k.	Konya S.-Bayburd Nah.	TKA, TD, nr. 149, vr. 93b, sene 992 (1584-85)
Varsaklı Cemaati	Atçeken Yörükleri	Atçeken Yörükleri	Varsak	T	1	0	Tekke k.	Konya S.	BOA, TD, nr. 636, s. 157b, sene Evâhir-i M 1000 (Kasım 1591)
Varsaklı Cemaati (Perakende)	Atçeken Yörükleri	Atçeken Yörükleri	Varsak	T	0	0	Küçük Viran k.	Konya S.-Bayburd Nah.	TKA, TD, nr. 149, vr. 94a, sene 992 (1584-85)

Ek 2. Resimler

Âşık Meşgul Veli İmir ile kişisel görüşme

Âşık Meşgul Veli İmir ile kişisel görüşme

Âşık Meşgul Veli İmir ile Kişisel Görüşmeler

Cennet Gümüş ile kişisel görüşme

Cennet Gümüş ile kişisel görüşme

Fatma Gümüş ile kişisel görüşme

Adana Kozan Varsaklar derneği basında Varsaklar

Adana Kozan Varsaklar derneği Varsak Türkmen silahları

Adana Kozan Varsaklar derneği Varsak Türkmen eşyaları

